

Univerzita Karlova

Filozofická fakulta

Ústav bohemistických studií

Diplomová práce

Varvara Ponomareva

**Metodika výuky vybraných gramatických konstrukcí českého
jazyka pro cizince na vstupní úrovni**

Methods of Teaching Selected Grammar Structures in Czech for Foreigners at
the Basic Level

Praha 2017

Vedoucí práce: Mgr. Svatava Škodová, Ph.D.

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto diplomovou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 1. srpna 2017

.....

Varvara Ponomareva

Ráda bych touto cestou vyjádřila poděkování Mgr. Svatavě Škodové, Ph.D. za její cenné rady a trpělivost při vedení mé diplomové práce. Rovněž bych chtěla poděkovat Davidu Udalovi a Johaně Lajdové za podnětné připomínky.

.....

Varvara Ponomareva

KLÍČOVÁ SLOVA:

metodika, výuka gramatiky, výuka deklinace, komunikační přístup, vstupní úroveň, čeština

KEYWORDS:

teaching methods, teaching grammar, teaching inflection, communication method, basic level of Czech, Czech language

Abstrakt

Předmětem práce je navržení a v rámci možností osvědčení koncepce výuky deklinace podstatných a přídavných jmen, osobních, ukazovacích a přivlastňovacích zájmen v češtině pro cizince na vstupní úrovni, a to bez použití vzorů. Při rozpracování koncepce vycházíme ze skutečnosti, že čeština se, stejně jako ostatní slovanské jazyky, vyznačuje velkou synonymií a homonymií koncovek. Z tohoto faktu vycházíme a na jeho základě vytváříme tabulky tuto homonymii zohledňující.

Práce se dělí na část teoretickou a praktickou. Teoretická část je pak dále rozdělena na dvě části – v první se věnujeme různým typům přístupu k problematice výuky flektivních koncovek pro cizince na předprahové úrovni, ve druhé představujeme svoji koncepci a komentujeme tabulky, tvořící následující praktickou část. Praktická část se skládá z pětadvaceti tabulek, navržených tak, aby mohly být využity bezprostředně při výuce.

Abstract

The subject of this study is a suggestion and, within the framework of the possibility, a verification of the concept of teaching of Czech endings for foreigners without using samples. The study covers the declinations of nouns, adjectives and personal, demonstrative and possessive pronouns. In the development of our concept, we proceed from the fact that the Czech language, as well as the other Slavonic languages is characterized by significant level of endings' synonymy and homonymy. We use this fact as a reference point and create tables on its basis.

The work consists theoretical and practical parts. The theoretical part is divided into two pieces. The first piece of the theoretical part is devoted to the different approaches to the problem of teaching endings for foreigners on the basic level. In the second piece, we introduce the new concept and explain the use of the tables based on homonymy, which are suggested in the practical part. The practical part is composed entirely of these twenty-five tables, which were created ready for use in teaching.

Obsah

Úvod	10
TEORETICKÁ ČÁST	11
I. Přehled přístupů k problematice výuky flektivních koncovek pro cizince na předprahové úrovni	11
1.1 Alternativy ke klasickým vzorům	11
1.2 Směry prezentace českého vzorového systému	19
1.3 Netradiční způsoby prezentace české deklinace	21
II. Koncept prezentace deklinace ohebných slovních druhů na základě homonymie pádových koncovek	24
1. Systém založený na homonymii pádových koncovek	24
2. Homonymní tabulka	25
2.1 Homonymní souhrnná zjednodušená tabulka pádových koncovek pro pedagogické účely	25
2.2 Vytváření konečné podoby homonymní tabulky	27
3. Směr koncepce	31
4. Pádové bloky	31
4.1 Vnější uspořádání pádových bloků	32
4.2 Vnitřní uspořádání pádových tabulek	33
4.2.1 Podstatná jména	33
4.2.1 Tzv. měkká a tvrdá písmena	34
4.2.2 Přídavná jména	35
4.2.3 Přivlastňovací zájmena	36
4.2.4 Osobní a ukazovací zájmena	37

5. Komentář	37
6. Tzv. demonstrativní slova	38
7. Metajazyk	38
8. Postup při práci s tabulkami	39
PRAKTICKÁ ČÁST	40
1. Gender of nouns and their endings	41
2. Czech cases.....	42
3. Homonymní souhrnná zjednodušená tabulka pádových koncovek sloužící k pedagogickým účelům	43
4. Instrumental / 7. pád – nouns	44
5. Instrumental / 7. pád – sentences, personal and demonstrative pronouns	45
6. Instrumental / 7. pád – adjectives	46
7. Instrumental / 7. pád – possessive pronouns	47
8. Locative / Prepositional cases / 6. pád – nouns	48
9. Locative / Prepositional cases / 6. pád – sentences, personal and demonstrative pronouns	49
10. Locative / Prepositional cases / 6. pád – adjectives	50
11. Locative / Prepositional cases / 6. pád – possessive pronouns	51
12. Dative / 3. pád – nouns	52
13. Dative / 3. pád – sentences, personal and demonstrative pronouns	53
14. Dative / 3. pád – adjectives	54
15. Dative / 3. pád – possessive pronouns	55
16. Genitive / 2. pád – nouns	56
17. Genitive / 2. pád – sentences, personal and demonstrative pronouns	57

18. Genitive / 2. pád – adjectives	58
19. Genitive / 2. pád – possessive pronouns	59
20. Accusative / 4. pád – nouns	60
21. Accusative / 4. pád – sentences, personal and demonstrative pronouns	61
22. Accusative / 4. pád – adjectives	62
23. Accusative / 4. pád – possessive pronouns	63
24. Vocative / 5. pád / Titles	64
25. Comments	65
Závěr	66
Seznam použitých informačních zdrojů	68
Příloha	72

Seznam zkratek

M - masculine

Ma - masculine animate

Mi - masculine inanimate

F - feminine

N - neuter

Nom - nominative

Gen - genitive

Dat - dative

Acc - accusative

Loc - locative

Instr - instrumental

Úvod

Při studiu češtiny jako cizího jazyka je jedním z největších úskalí systém koncovek ohebných slovních druhů, neboť čeština patří k flektivním jazykům, které „rozlišují velké množství konjugačních a deklinačních paradigmat, pro něž je typická vysoká homonymie a synonymie koncovek“ [Hudousková, s.35].

Při komplexní prezentaci paradigmat se kvůli velkému počtu vzorů studentům zdá, že koncovek je příliš mnoho a princip jejich distribuce je neuchopitelný. Vytvořené vzory a podvzory však nechrání paradigmatický systém češtiny od velkého počtu výjimek. Kvůli tomu se čeština cizincům jeví chaotickou až nenaučitelnou. Zapamatování vzorů přitom ještě nezaručuje správné a plynulé mluvení, což dokazuje situace např. asijských studentů. Z naší paralelní zkušenosti cizinky učice se česky na jedné straně a lektorky vyučující češtinu pro cizince na straně druhé víme, že právě vzory jsou metajazykovou složkou, která je pro cizince velmi těžko pochopitelná. Znalosti o vzorech zůstávají na teoretické rovině langue a nejsou přenosné na praktickou rovinu parole. Také mentální proces zařazování slova nejen ke správnému pádu, ale dale také ke správnému vzoru snižuje plynulost ústního vyjadřování. Při horizontálním pohledu je situace průhlednější, neboť nemusí být určen vzor.¹

Ve své magisterské práci nabízíme alternativu k velkému množství deklinačních paradigmat (a reprezentujících je vzorů) na jedné straně a dlouhým řetězcům koncovek na straně druhé, resp. nabízíme systém založený na tvarové homonymii koncovek ohebných slovních druhů, který má napomoci k osvojení češtiny i z psychologického hlediska.

Práce je rozdělena na dvě části: teoretickou a praktickou. Teoretická část se dále dělí na dvě podkapitoly. První se věnuje teoretickým otázkám, týkajícím se způsobů prezentace deklinace vybraných jmenných slovních druhů pro výuku cizinců. Druhá podkapitola je věnována teoretickému zdůvodnění našeho tématu, objasnění námi navržené koncepce a popisu tabulek, které tvoří obsah praktické části. Vzhledem k velkému množství tabulek, které se jeví cílem této práce, není možné zahrnout jejich popis do praktické části. Jejím obsahem je proto pouze dvacet pět těchto tabulek, které jsou znázorněním námi navrhované metody. Všechny tabulky byly pretestovány ve výuce. Tabulky 1-25 tvořící praktickou část

¹ O horizontálním pohledu viz zde kapitola I 1.2

prezentujeme jako praktickou pomůcku začátečníkům na cestě k seznámení se s českou deklinací, kdežto kapitoly 1-8 druhé poloviny teoretické části jako pomůcku pro učitele při výkladu koncovek pomocí našich tabulek.

TEORETICKÁ ČÁST

I. Přehled přístupů k problematice výuky flektivních koncovek pro cizince na předprahové úrovni

V české lingvistice a lingvodidaktice se tradičně používá následujících šest vzorů pro mužský rod (*pán, hrad, muž, stroj, předseda, soudce*), čtyři pro ženský rod (*žena, růže, píseň, kost*) a čtyři vzory pro střední rod (*město, moře, kuře, stavení*). Tato koncepce je také využívána při výuce češtiny jako cizího jazyka. V případě výuky cizinců se ovšem tyto tradiční vzory často obměňují a využívají se jiné. V následující kapitole 1.1 uvádíme přehled alternativních vzorů za posledních padesát pět let.

1.1 Alternativy ke klasickým vzorům

V učebnicích češtiny pro cizince se často pro výuku pádových koncovek používá vzorový systém, jehož koncepce je převzata do učebnic pro cizince z mluvníc českého jazyka pro rodilé mluvčí.

Autoři učebnic ovšem nahrazují tradiční vzory, jak byly vypsány výše, úplně či částečně jinými výrazy. Snaha vymyslet pro cizince jiné vzory není záležitostí nejnovějšího metodického vývoje. Již v roce 1968 Poldaud a Šprunk ve své *Mluvnici českého jazyka pro cizince* částečně použili jiná vzorová slova. Dá se předpokládat, že náhrady jsou hledány z důvodu malé frekventovanosti některých tradičních vzorů. Například, slova jako *předseda, soudce, stroj, stavení* a *kost* ani nejsou ve vokabuláři, který je součástí popisu referenční úrovně A1 češtiny jako cizího jazyka podle SERF. [www.msms.cz, cit. 12.6.2017]

Níže uvádíme seznam slov, kterými jsou nahrazeny tradiční vzory. Tyto námi uvedené náhrady jsou převzaty hlavně z učebnic, mluvníc a teoretických statí, a to:

1. Confortiová, H.: *Česká deklinace a konjugace pro cizince: (tabulky a příklady)*.

2. Confortiová, H. – Cvejnovová, J. – Rajnochová, N.: Чешский язык. *Čeština pro ruský hovořící.*
3. Čechová, E. – Trabelsiová, H. – Putz, H.: *Do you want to speak Czech? I. Chcete mluvit česky? I. díl.*
4. Heim, M.: *Contemporary Czech*
5. Holá, L.: *Czech Step by Step. A basic Course in the Czech Language for English Speaking Foreigners.*
6. Holá, L. – Bořilová, P.: *Nové deklinační vzory a postupy v komunikativní výuce češtiny jako cizího jazyka?*
7. Horálek, K.: *Úvod do studia slovanských jazyků.*
8. Hrdlička, M.: *Cizí jazyk čeština.*
9. Janda, Laura A. - Clancy, Steven J.: *The Case Book for Czech.*
10. Janda, Laura A. – Townsend, Charles E.: *Czech.*
11. Kutláková, M.: *Vzorové výrazy pro substantivní deklinaci substantiv ve výuce češtiny pro cizince.*
12. Mrověcová, L.: *Чешский язык для русскоговорящих. Čeština pro ruský mluvící.*
13. Naughton J.D.: *Colloquial Czech*
14. Poldauf, I. – Šprunk, K.: *Čeština jazyk cizí: mluvnice češtiny pro cizince.*
15. Short, D.: *Czech. A Complete Course for Beginners.*
16. Štindl, O.: *Easy Czech - elementary.*
17. Froulíková, L.: *Zahrada českého jazyka.*
18. <http://www.sklonovani.cz/sklonovani-podstatnych-jmen/>
19. Широкова А.Г. – Адамец, П. – Влчек, Й. – Роговская Е.Р. *Чешский язык: Учебник для I и II курсов: Для студентов филол. спец. вузов.*

Confortiová a Holá ve svých pracích mají stejný počet vzorů, naopak Janda vzory použité ve své mluvnici z roku 2000 rozšiřuje o další vzorová slova ve své učebnici z roku 2006. Z důvodu ekonomie místa naproti buňce s názvem její učebnice (z roku 2006) "staré" vzory, t.j. použité již dříve v mluvnici (z roku 2000), nepíšeme.

Vedle roku uvádíme typ práce, pouze pokud to není učebnice.

V tabulce 1 uvádíme tradiční vzory a jejich alternativy

Tradiční vzor	Alternativní vzor	Autor	Letopočet
pán	dělník	Horálek ²	1962 (monografie)
	doktor	Poldauf a Šprunk	1968 (mluvnice)
	student	Широкова a kol. ³	1973 ⁴
		Heim	1982
		Confortiová / a kol.	1998 (mluvnice)/2013 ⁵
		Janda a Townsend	2000 (mluvnice)

² Vzory umístěné naproti buňce „Horálek“ a buňce s webovými stránkami skloňování.cz nijak nesouvisí s výukou cizinců, pokládáme nicméně za zajímavé, že i v takovém typu práce autoři částečně používají jiné vzory. V případě Horálka jsou vzory převzaty z jeho monografie *Úvod do studia slovanských jazyků*. V případě <http://www.sklonovani.cz> se jedná o webové stránky určené primárně českým školákům, nicméně i zde jsou uváděny alternativní vzory a podvzory.

³ Z důvodu nedostatku místa, pokud práci psali více než dva autoři, za jménem prvního píšeme "a kol".

⁴ V sloupci označeném „letopočet“ uvádíme rok prvního vydání práce, z které je příslušný vzor převzat. Činíme tak, abychom měli pevné vodítko při rozřazování prací podle roku. Uvedené roky nemusí souhlasit s rokem vydání též práce, kterou máme v bibliografických údajích. Mluvnice Confortiové *Česká deklinace a konjugace pro cizince: (tabulky a příklady)* byla poprvé publikována v roce 1998, v této práci používáme její čtvrté a zatím poslední vydání z roku 2008. Učebnice Širokovové, Adamce, Vlčka a Rogovskové byla poprvé vydána v roce 1973. K ostatním účelům používáme její čtvrté a zatím poslední vydání z roku 2003. Učebnice Holé *Czech step by step* byla poprvé publikována v roce 2000. K ostatním účelům používáme vydání z roku 2008. U sklonovani.cz uvádíme rok 2017, neboť tyto webové stránky jsme začali užívat v daném roce, však předpokládáme, že alternativní vzory uvedené na daných webových stránkách vznikly mnohem dříve, ovšem jejich počátek není možné na www vysledovat.

⁵ Naproti některým jménům jsou uvedena dvě data. Děje se tak v případě objevení daných alternativních vzorů v učebnici a zároveň i jiné práci téhož autora. Alternativní vzory se objevují v učebnici Holé, *Czech Step by Step*, poprvé vydané v roce 2000, článek, jež publikovala společně s Bořilovou pod názvem *Nové deklinační vzory a postupy v komunikativní výuce češtiny jako cizího jazyka*, je nicméně datován rokem 2015. V roce 2013 vyšla společná učebnice Confortiové, Cvejnové a Rajnochové, Confortiová nicméně má i minimluvnici z roku 1998.

		Holá	2000
	doktor	Holá	2015 (článek)
		www.sklonovani.cz ¹	2017
	had	www.sklonovani.cz	2017
	bratr	Janda a Clansy	2006
	kritik	Hrdlička	2009 (stať)
	diplomat		2009 (stať)
	svědek		2009(stať)
muž	malíř	Janda a Townsend	2000 (mluvnice)
	lékař	Hola	2015 (článek)
	oráč	www.sklonovanic.cz	2017
předseda	hrdina	Heim	1982
	přednosta	Janda a Townsend	2000 (mluvnice)
	kolega	Confortiová	1998 (mluvnice)
		Holá	2000/2015 (článek)
		Janda a Clansy	2006
	tenista	Hrdlička	2009 (stať)
táta	Kutláková	2012 (příspěvek)	
soudce	záchrance	Janda a Townsend	2000 (mluvnice)
	průvodce	Kutláková	2012 (příspěvek)
hrad	dub, sad	Horálek	1962 (monografie)
	mlýn	Poldauf a Šprunk	1968 (mluvnice)
	byt	Широкова a kol.	1973
	most	Heim	1982
	dům	Short	1993
	stůl	Čechová a kol.	1997
	sešit	Confortiová	1998 (mluvnice)
	rozbor	Janda a Townsend	2000 (mluvnice)
	banán	Holá	2000
	koncert	Froulíková	2002
	román	Janda a Clansy	2006

	dům	Mrověcová	2009
	obchod	Holá a Bořilová	2015 (článek)
stroj	pokoj	Heim	1982
	klíč	Naughton	1987
	koberec	Short	1993
	pokoj	Čechová a kol.	1997
		Confortiová	1998 (mluvnice)
	koš	Janda a Townsend	2000 (mluvnice)
	čaj	Holá	2000
	pokoj	Janda a Clansy	2006
		Kutlákova	2012
		Štíndl	2013
	počítač	Holá a Bořilová	2015 (článek)
meč	sklonovani.cz	2017	
žena	kniha	Heim	1982
	káva	Holá	2000
	kniha	Janda a Clansy	2006
	kniha	Mrověcová	2009
	škola	Holá a Bořilová	2015 (článek)
růže	duše	Horálek	1962 (monografie)
	země	Heim	1982
	práce	Short	1993
	židle	Čechová a kol.	1997
		Holá	2000
	ulice	Froulíková	2002
	židle	Janda a Clansy	2006
	příteřkyně	Confortiová a kol.	2013
	židle	Štíndl	2013
	restaurace	Holá a Bořilová	2015 (článek)
	židle	www.sklonovani.cz	2017
tabule	www.sklonovani.cz	2017	

	nůše	www.sklonovani.cz	2017
píseň	tvař	Poldauf a Šprunk	1968 (mluvnice)
	kolej	Heim	1982
	tramvaj	Confortiová	1998 (mluvnice)
	dlaň	Janda a Townsend	2000 (mluvnice)
	kancelář	Holá /Holá a Bořilová	2000/2015 (článek)
	kolej	Janda a Clansy	2006
	kancelář	Confortiová a kol.	2013
	skříň	www.sklonovani.cz	2017
kost	řeč	Poldauf a Šprunk	1968 (mluvnice)
	část	Heim	1982
	místnost	Čechová a kol.	1997
		Confortiová a kol.	1998/2013
		Holá a Bořilová	2000/2015 (článek)
		www.sklonovani.cz	2017
	věc	Janda a Clansy	2006
velikost	Kutlácová	2012 (příspěvek)	
město	slovo	Heim	1982
	auto	Holá	2000
		Mrověcová	2009
	kino	Holá a Bořilová	2015 (článek)
moře	pole	Широкова a kol.	1973
		Confortiová a kol.	2013
	letišťe	Holá	2015 (článek)
kuře	dítě	Horálek	1962 (monografie)
	zvíře	Poldauf a Šprunk	1968 (mluvnice)
	děvče	Широкова a kol.	1973
		Confortiová	1998 (mluvnice)
	dítě	Confortiová a kol.	2013
	slůně	Janda a Townsend	2000 (mluvnice)
	rajče	Janda a Clansy	2006

stavění	nádraží	Poldauf a Šprunk	1968 (mluvnice)
	náměstí	Heim	1982
	nádraží	Čechová a kol.	1997
	nábřeží	Janda a Townsend	2000 (mluvnice)
	nádraží	Holá / a Bořilová	2000/2015 (článek)
		Confortiová a kol.	2013
		www.sklonovani.cz	2017
	náměstí	Janda a Clansy	2006
		Kutláková	2012 (příspěvek)

Při zpracování výše uvedeného materiálu užíváme tradičního termínu „vzor“, Horálek nicméně používá výhradně slovo "typ". Confortiová podobná slova označuje za "typ" či "model" a nepovažuje je za neměnná: „Tyto vzory jsou vlastně modelem pro ten který druh, nepokládáme je za neměnné, nýbrž je možno je obměňovat" [Confortiová, 2008 str. 7].

V tabulce 1 je uveden přehled základních vzorů a jejich alternativ, které, všimněme si, se často opakují. V českých mluvnicích se však často pracuje s tzv. podvzory, které ilustrují pravidelné odchylky v určité části paradigmatu hlavního vzoru. Při vysvětlení odchylek od pravidelnosti se většinou volí vysvětlení větami, ačkoliv existují podvzory: *hoch, občan, obyvatel, husita, sluha, les, domeček, středisko, bojiště, otec, zámek, ruka a jablko*. Kutláková ve svém článku *Vzorové výrazy pro substantivní deklinaci substantiv ve výuce češtiny pro cizince* navrhuje frekventovanější varianty některých podvzorových výrazů pro substantivní deklinační podtypy.

Téma podvzorů se ovšem zdá poněkud složitější, než jsme předpokládali dříve. Podle příspěvku Kutlákové je jich mnohem víc než uvádí portál *sklonujeme.cz*. Abychom předešli zmatkům, uspořádáme svoji tabulku následujícím způsobem: první sloupec tvoří tradiční vzory, které disponují podvzory. Druhý sloupec obsahuje tradiční podvzory podle Kutlákové. Tato naše distance je záměrná, neboť Kutlákové princip vyjmenování podvzorů nám není zcela jasný, například se zdá, že pod podvzory řadí i slovo *píseň* [Kutláková, str.75] a také jako podvzor vzoru *hrad* uvádí slovo *ostrov* místo tradičnějšího *les* [Kutláková str.75, 79]. Druhý sloupec obsahuje jak slova, která Kutláková hodlá zaměnit, tak i ta, která ponechává. Třetí sloupec obsahuje alternativní vzory Kutlákové a také jí ponechané starší podoby vzorů.

Uvádíme plný výčet tradičních podvzorů záměrně, neboť čtvrtý sloupec obsahuje podvzory a (v hranatých závorkách) jejich alternativy z portálu *sklonovani.cz*, které ne vždy korespondují s tradičními podvzory.

Poslední sloupec obsahuje podvzory použité Poldaufem a Šprunkem v jejich mluvnici [Poldauf, s.87-89]. Liší-li se autorský vzor od tradičního, tradiční uvádíme v závorkách pro snazší orientaci.

V případě absence některého podvzoru píšeme pomlčku.

V Tabulce 2 uvádíme tradiční podvzory a jejich alternativy

Tradiční vzor	Tradiční podvzor podle Kutlákové	Alternativní podvzor navržené Kutlákovou	Podvzor na sklonovani.cz	Podvzory Poldaufa a Šprunka
pán (doktor)	hoch občan	kluk rakušan	syn, voják	syn, soused, dělník
muž	otec (nechává) obyvatel	otec přítel	cizinec, rodič	otec, soudce učitel
předseda	husita sluha	turista kolega	pañáca, [rikša, sluha]	houslista, kolega
hrad (mlýn)	zámek (nechává) domeček	zámek balíček	les	plán, kruh, les kousek
město	středisko jablko (nechává)	středisko jablko	středisko [hledisko] jablko [brko], pončo	středisko
moře	bojiště	letiště	bojiště, vejce	-
žena	ruka (nechává)	ruka	máňa	-
růže	ulice (nechává)	ulice	-	zem(ě), ulice

Kutláková nepracuje se slovy paňáca, skica a pončo, neboť „se jedná jen o pravopisné varianty vzorů základních.“ [Kutláková, s. 75]

Z výše uvedených podvzorů se opakují slova *syn*, *otec*, *les*, *ulice*, *středisko*, *bojiště*. Je zajímavé, že u Poldaufa a Šprunka figurují slova-podvzory, která jsou u jiných autorů

klasifikována jako vzory: *dělník, soudce a kolega*. Holá ve svém článku také uvádí podvzory, a to *les, kancelář, pán, moře, učebnice, turista*. [Holá, 2015, s. 7-8].

1.2 Směry prezentace českého vzorového systému

V této kapitole budeme pojednáme o různých způsobech prezentace českého deklinačního systému. Zvolení určité směrové orientace pro náš koncept prezentace české deklinace na základě homonymie koncovek budeme opodstatňovat v jiné kapitole, předtím bychom nicméně chtěli probrat otázku (ko)existence těchto způsobů.

V současnosti se rozlišují tři způsoby prezentace pádových koncovek ohebných slovních druhů:

A. vertikální,

B. horizontální,

C. smíšený.

A. Vertikální směr

Při vertikálním hledisku se deklinační paradigmatata probírají podle jednotlivých vzorů, a je Hrdličkou označován za komplexní [Hrdlička, 2009, s.91]. Z nám dostupných zdrojů nicméně neznáme žádný další živý jazyk vyjma slovenštinu, jehož moderní podoba byla zčásti utvářena pod vlivem češtiny, který by k výuce cizinců nebo rodilých mluvčích používal paradigmatata - což znamená, že dělení slov podle vzorů je cizí pro drtivě většinu zájemců o češtinu. Studenti se musí naučit nejen koncovky, ale také vzory a případně i podvzory, které nicméně nechrání český jazyk od velkého počtu výjimek.

Studenti, jejichž mateřština disponuje pády, mají velké problémy s určováním vzorů z důvodu cizosti samotného pojetí vzoru. Studenti, jejichž mateřština pády nedisponuje, mají problém se samotným pojetím "pádu" a následně potřebují čas na pochopení sémantiky každého jednotlivého pádu. (Opačná situace nastává v případě slovanských mluvčích při pochopení nutnosti a významu velkého počtu časů u analytických jazyků.) K tomu se ještě přidává nutnost určovat vzor, který, jak už jsme zmínili výše, nemá obdoby ve většině moderních jazyků.

Čeština se jako flektivní jazyk vyznačuje vysokou homonymií koncovek. Vzory nicméně nenapomáhají k ozřejmění této homonymie. Výskyt koncovek podle vzorů se zdá chaotickým a jako výsledek špatně naučitelným. Technické zapamatování vzorů a paradigmat ještě nezaručuje správné a plynulé mluvení, což dokládá situace asijských mluvčích.

Jsme toho názoru, že vertikální systém je náročný pro Neslovany i Slovany ve stejné míře, neboť se paradigmata jeví jako neznámý element a sám proces jeho pochopení brzdí osvojování jazyka.

Je možné, že se z důvodu cizosti českých vzorů nebo ve snaze zredukovat jejich počet někteří autoři snaží několik vzorů skloubit do jednoho. Jeden případ takového řešení je uveden v kapitole *Netradiční způsoby prezentace českého vzorového systému*.

B. Horizontální směr

Při horizontálním hledisku se koncovky probírají postupně, po jednotlivých pádech. Existuje názor, že v lekcích „namísto určitého paradigmatu figurují dlouhé série koncovek různých druhů skloňování, což může jinojazyčným mluvčím činit nemalé problémy“ [Hrdlička, 2009, s. 92]. Ovšem i různé koncovky v případě paradigmat činí studentům stejné problémy, ale namísto dlouhých sérií koncovek jsou dlouhé sloupce koncovek. Výhod horizontálního postupu vidíme hned několik. Zaprvé, student nemusí ztrácet čas určováním pádu, protože je procvičován konkrétní pád. Zadruhé, student nemusí hledat správný vzor, který - jak jsme zmiňovali výše -, je jev cizí většině moderních jazyků a ve své podstatě má vertikální strukturu, kdežto věta (a pády) horizontální. Zatřetí, k zvolení správné koncovky má student vodítko ve formě konkrétního konečného písmene namísto vysvětlení typu „podle vzoru píseň se skloňují podstatná jména rodu ženského bez koncovky, která mají ve 2. pádě jednotného čísla koncovku *-e (-ě)*“ [Melichar, s. 84]. Naskýtá se otázka, jak má student vědět, že právě toto slovo má v genitivu koncovku *-e*?

Vzhledem k tomu, že „pád je nejsložitější jmenná kategorie; na rozdíl od rodu a čísla nemá v realitě přímý model“ [Čechova, 2000 s. 154], při horizontálním pohledu student nemusí ztrácet čas ještě přemýšlením nad určováním správného vzoru. K určování pádu, což je extrémně důležité pro studenty, v jejichž mateřštině takový jev neexistuje, také napomáhají předložky, které jsou vždy součástí lekce. Domníváme se že skutečnost, že i při horizontálním

systemu není obzvlášť zřetelná homonymie koncovek, je podmíněna nešťastným uspořádáním obsahu tabulek.

C. Smíšený způsob

Smíšený způsob je určitým kompromisem mezi vertikálním a horizontálním principem zpracování české deklinace. Jemu se věnujeme v následující kapitole.

1.3 Netradiční způsoby prezentace české deklinace

Pro zvládnutí gramatiky je k dispozici velký počet učebnic využívajících nejrůznějších postupů při výuce koncovek ohebných slovních druhů na základě mateřštiny výchozího jazyka a principů vnímání. Vědecká diskuse o nejvhodnějším způsobu prezentování tohoto úseku gramatiky a jiných gramatických jevů neutichá, stále nicméně není nalezeno všem vyhovující řešení.

V této kapitole pojednáváme o učebnicích a mluvnicích, ve kterých jsme zaznamenali souvšyk vertikálního a horizontálního postupu, jinými slovy smíšený způsob prezentace české deklinace.

1. Mluvnice *Čeština jazyk cizí* Poldaufa a Šprunka, 1968

V roce 1968 vyšla mluvnice Poldaufa a Šprunka určená nerodilým zájemcům o češtinu. Metajazykem mluvnice je čeština. V předmluvě stojí: „Tato mluvnice češtiny je určena cizincům, kteří ovládají češtinu tak, že mohou číst jednoduchý odborný text, a chtějí se dále zdokonalovat a pochopit systém jazyka“ [Poldauf, s. 5]. Bylo by možno říci, že autoři používají smíšený typ výkladu, přestože nejde o výstižný výraz, jenž by postihoval podstatu jejich systému. Všechny jevy postupně probírají ze všech směrů. Zvláštní pozornost zaslouží pojmenování a popis pádů. Podle jejich konceptu „substantivum má v singuláru a plurálu čtyři tvary: tvar bázový (báze) B., tvar genitivní (genitiv) G., tvar dativní (dativ) D., tvar instrumentální (instrumentál) I.“ [tamtéž s. 49]. Všimněme si, že nominativ jmenují bázovým tvarem, zcela chybí termíny jako akuzativ, lokál a vokativ. Při dalším výkladu se dozvíáme, že „bázový tvar má buď funkci závislou (na slovese nebo na předložce), které říkáme objektová funkce, nebo nezávislou čili neobjektovou funkci“ [tamtéž s. 55]. Pod „bázi

subjektovou" míní autoři nominativ, pod „bází objektovou" akuzativ. Lokál jmenují lokálním dativem a popisují ho jako situaci, kdy „po předložkách po, v, o, na, při substantiva nemají v některých případech základní koncovky dativu, nýbrž koncovky zvláštní" [tamtéž, s.65]. Pátý pád rozebírají v samostatné kapitole a neřikají mu jinak než oslavovací forma.

V jejich výkladu zcela chybí tradiční číselné pojmenování pádů, což vysvětlují hned na počátku, když hned v předmluvě uvádějí, že jejich mluvnice „Používá pokud možno mezinárodní terminologie" [tamtéž s. 5].

2.

a) Mluvnice *Czech* Laury A. Jandy a Charlese E. Townsenda, 2000

V roce 2000 vyšla mluvnice češtiny pro cizince Jandy a Townsenda určená pro anglicky mluvící publikum. Metajazykem je angličtina. Sami autoři popisují svou práci jako „grammatical sketch of Czech". Janda a Townsend se drží vertikálního principu a reprezentují paradigmata zčásti na základě tradičních vzorů, zčásti na základě vzorů vlastních. Rozdělují podstatná jména podle rodů a následně na „hard-stem types, soft-stem types, and special types“ [Janda, 2000, s. 15]. Jako tvrdé vzory používají: *rozbor a bratr; město; žena*, jako měkké: *koš a malíř; moře a letiště; růže, dlaň a kost*.

Pod „special types" zahrnují u mužských podstatných jmen vzory *přednosta* a *záchránce*, které popisují takto: „There are two masculine paradigms with a vocalic desinence in the Nsg.: the hard -a paradigm and the soft -e paradigm" [Janda, 2000, s. 17]. Je zřejmé, že zařazení mužských vzorů končících na samohlásku pod tzv. speciální skupinu proběhlo na základě netypičnosti koncovek, neboť běžnou koncovkou pro mužská podstatná jména je konsonant.

U středního rodu pod special types spadají *sluně* a *nábřeží*: „-ět-/at type: sluně" [Janda, 2000, s. 19], "-í type: nábreží". [Janda, 2000, s. 20] Toto zařazení je zřejmě také provedeno na základě rozšíření kmenu v jednotném čísle o *-et*, v množném čísle o *-at* v prvním případě a na základě zvláštní koncovky ve druhém případě.

Jako zvláštní skupina je uveden vzor *kostel*, pod názvem „stems alternating between hard and soft". [Janda, 2000, s. 17] U ženského rodu nejsou vzory, které by byly označeny jako special.

b) Učebnice *The Case Book for Czech* Laury A. Jandy a Steva J. Clancy, 2006

V roce 2006 vyšla učebnice češtiny pro cizince Jandy a Clancyho určená pro anglicky mluvící publikum. Metajazykem je angličtina. Jak je patrné z názvu tato práce není učebnicí v klasickém slova smyslu, neboť se zabývá výhradně pádovou sémantikou. Všechny pády jsou řazeny v klasickém pořadí a jsou ilustrovány pomocí vzorů, částečně tradičních, částečně vlastních, na které je nahlíženo horizontálně. Vzory jsou rozděleny na čtyři skupiny: hard (*město, student, román, kniha*), soft (*moře, muž, pokoj, židle/kolej*) a dvě kategorie označené jako others: první others (*náměstí, hrdina, věc*), druhý others (*rajče, soudce*). Proč se vyděluje dvě skupiny others, autoři nevysvětlují.

Přílohu knihy tvoří Appendix (začínající na s. 222). Tuto přílohu tvoří výňatek z mluvnice *Czech* Jandy a Townsenda z roku 2000, kde všechny vzory jsou reprezentovány vertikálně. Tyto vzory a princip jejich třídění jsme popsali výše v podkapitole *Mluvnice Czech* *Laury A. Jandy a Charlese E. Townsenda, 2000*.

3. Učebnice *Easy Czech Elementary* Ondřeje Štindla, 2008

V učebnici *Easy Czech Elementary* se pádové koncovky prezentují horizontálním způsobem, tj. bez vzorů a dokonce bez rozlišení rodů, ale pouze na základě finálních hlásek. Takovým způsobem je student seznámen s akuzativem, lokálem, genitivem a instrumentálem. Od strany 90 však slova začínají být dělena na rody a od s. 100 se přechází na vertikální hledisko a již s použitím paradigmát se opakují koncovky, které byly probrány dříve. Tímto pro českou didaktiku tradičním způsobem se pokračuje v seznámení se zbývajícími pády.

4. Učebnice *Čeština pro rusky mluvící*, Ljuby Mrověcové, 2009

V učebnici *Čeština pro rusky mluvící* Mrověcová vertikální a horizontální způsob směřuje. Podstatná jména jsou prezentována horizontálním způsobem, avšak ostatní slovní druhy (přídavná jména, zájmena, příslovce) vertikálně. Schematicky je obsah učiva uspořádán takto: všechny vzory (tvrdé) (s.31) vertikálně, nominativ a akuzativ (s.33), vokativ (s.34),

zájmena osobní (s.36), přivlastňovací (s.38), tázací (s.39) vertikálně, genitiv (s.64), zájmena a příslovce neurčitá (s.65) vertikálně, dativ a lokál (s.89), přídavná jména (s.107) vertikálně, instrumentál (s.112). Podle našeho mínění existuje riziko, že podobné přeskokování může mít za následek zmatek a ztrátu návodu, kterým by se dalo řídit při volení té či oné koncovky.

5. Učebnice *Čeština pro rusky hovořící* Heleny Confortiové, Jitky Cvejnové a Natalji Rajnochové, 2013

V učebnici *Čeština pro rusky hovořící* se prezentují pádové koncovky vertikálním způsobem, ovšem vzory *růže, píseň a kost* dohromady jako jedno paradigma: *růže/přítelkyně/kancelář/píseň/místnost* (s.113).

II. Koncept prezentace deklinace ohebných slovních druhů na základě homonymie pádových koncovek

1. Systém založený na homonymii pádových koncovek

V druhé polovině teoretické části začínáme seznámení s naším systémem prezentace české deklinace na základě homonymie koncovek.

Gramatika je mimořádně důležitá složka jakéhokoliv jazyka, v moderní lingvodidaktice ovšem už není cílem výuky, ale pouze prostředkem k zvládnutí jazyka na náležité úrovni, a proto by měla být nalezena cesta k co nejlogičtějšímu způsobu prezentace gramatických jevů. V současné době není situace s učením pádových koncovek uspokojivá, o čemž svědčí velký počet alternativních metod.

V naší práci usilujeme o přehledný koncept výkladu skloňování substantiv, adjektiv a některých druhů zájmen bez použití vzorů, ale na základě homonymie koncovek. To by mělo usnadnit zvládnutí daných gramatických jevů všem cizincům bez ohledu na jejich mateřský jazyk, a ve výsledku tak podstatně zkrátit čas potřebný k zvládnutí daného gramatického jevu.

Místo vzorů, které podle vlastní zkušenosti jako nerodilé mluvčí na jedné a lektorky češtiny na druhé straně s sebou nesou kognitivní překážku pro osvojení češtiny v případě

vertikálního principu, a místo řetězce koncovek různých druhů skloňování v případě horizontálního principu, navrhujeme metodu, postup a tabulky na základě obrovské značné homonymie českých koncovek: „Podstatná jména mají v češtině celkem 7 + 7 pádů pro obě čísla, tj. 14, a celkem 14 vzorů (u tří rodů), ovšem mají pro těchto (14 × 14) 196 různých kombinací celkem jen 24 různých koncovek. To je přesvědčivý doklad o vysoké míře tvarové homonymie podstatných jmen" [Čechová, 2000, s. 155].

Cílem práce je využít homonymii pádových koncovek a nalézt jiný princip seskupení slov do větších celků. Přitom nesmí dojít k jakékoliv simplifikaci gramatiky. Všechny varianty koncovek jsou reprezentovány v plné míře. Zpracováváme koncovky čtrnácti hlavních vzorů. Substantiva znamenající části těla (oko, ucho, koleno, rameno), slova cizího původu a jiné obtížné typy jako Augustus, Aristoteles, Leonidas, génius, Cicero, Goethe; romantismus, kosmos, prézens, kámen, den, týden, cyklus; idea; album, muzeum, stadium, vakuum, drama do naší magisterské práce nezahrnujeme z důvodu neprobírání dané látky na úrovni A1 - A2. Také nezahrnujeme množné číslo, neboť rozsah magisterské práce nám to neumožňuje. Předpokládáme ovšem, že by tabulky měly vypadat podobně a osvojení gramatiky by mělo probíhat stejným způsobem.

2. Homonymní tabulka

2.1 Souhrnná zjednodušená tabulka pádových koncovek sloužící k pedagogickým účelům

Ačkoliv genitiv s akuzativem a dativ s lokálem mnohdy mají stejné koncovky a navíc náš systém ukazuje systém koncovek mnohem průhlednějším způsobem, ze zkušenosti víme, že studentům, hlavně Neslovanům, se přesto zdá, že koncovek je pořád příliš mnoho. Z tohoto důvodu prezentaci pádů a pádových koncovek zahajujeme *Homonymní souhrnnou zjednodušenou tabulkou pádových koncovek sloužící k pedagogickým účelům*. K tomuto kroku nás inspirovala tabulka "Tabulka (2) "Homonymní" formy - vnitro- a vněparadigmatická distribuce" vypracovaná Zikovou a Cahou ve stati *Princip synkretismu aneb Augiášův chlév české deklinace*. Držíce se jejich principu, vypracovali jsme svou tabulku zahrnující všechny pády a koncovky a postupně jsme ji měnili a zjednodušovali tak, aby v ní zbyly pouze nezbytné koncovky. Všechny výjimky, nepravidelnosti a zvláštní situace jsou uvedeny a popsány již v jednotlivých pádových tabulkách.

Předtím než přistoupíme k práci s jednotlivými pádovými tabulkami, ukážeme studentovi *Homonymní souhrnnou zjednodušenou tabulku pádových koncovek pro pedagogické účely*.

Tabulka 4

Homonymní souhrnná zjednodušená tabulka pádových koncovek pro pedagogické účely

	Soft								Seř							
	F			Mi	N		Ma			Mi	N	Ma		F		
NOM	růže	kost	Píseň	stroj	kuře	moře	soudce	muž učitel	hrad	město	pán	předseda	žena			
GEN	e	i	E	e	e	e	e	e	u	a	a	y	y			
ACC	i	ø	Ø	ø	e	e	e	e	ø	ø	a	u	u			
DAT	i	i	í	i	i	i	i	i	u	u	u	ovi	ovi	e		
LOC	i	i	í	i	i	i	i	i	u	e	u	e	u	ovi	ovi	e
INST	i	i	í	em	em	em	em	em	em	em	em	em	ou	ou		

V tabulce nejsou prezentovány všechny vzory a všechny koncovky. Je to záměrně zjednodušená tabulka sloužící výhradně k pedagogickým účelům. Má za úkol ukázat studentovi, že koncovek není bezpočet a že jejich distribuce není bezsystémová. Pomocí naší tabulky je hned vidět, že koncovek je omezený počet a že tvoří jednoduchý a logický systém.

Z důvodu zvýraznění homonymie v tabulce nejsou uvedeny:

1) Vokativ

V pátém pádě je homonymie koncovek nejmenší, a to by nám kazilo ucelenost tabulky. Také v běžném životě oslovujeme pouze živé bytosti. K prezentaci koncovek životných jmen vystačíme s tabulkou pro vokativ.

2) vzor *stavení*

Slova typu *stavení* mají příliš jednoduchý soubor koncovek, který si je student schopen zapamatovat bez speciálních pomůcek, a zároveň by tento vzor porušil ucelenost tabulky.

3) výjimky

V tabulce 4 chybí informace o tom, že u vzoru *hrad* jsou slova-výjimky mající koncovku *-a*. Výjimkám je věnován prostor v dílčích pádových tabulkách a Komentáři (angl. Comments).

4) koncovky, které se v běžné řeči vyskytují málokdy zřídka

U vzorů *muž* a *soudce* neuvádíme koncovku *-ovi*, neboť v praxi je vzácná, což dokládá i *Internetová jazyková příručka*: „U měkkých typů (,muž‘, ,soudce‘) je u obecných jmen běžnější koncovka *-i*." [<http://prirucka.ujc.cas.cz>]

5) koncovku *-ě*

Koncovku *-ě* pokládáme za fonetickou variantu, kterou si student osvojí pomocí zapamatování skupiny *bě, pě, vě, fě, mě, dě, tě, ně*. Uvádění varianty *-ě* by zkomplikovalo vnímání.

6) vkladné *-t* u vzoru *kuře*

Vkladné *-t* považujeme za element, který by v souhrnné zjednodušené tabulce porušoval homonymii. Této zvláštnosti je věnován dostatek prostoru v jednotlivých pádových tabulkách a Komentáři.

V tabulce je dodržováno rozvržení na měkké a neměkké koncovky. Měkké koncovky jsou homogennější a tím pádem i jednodušší pro zapamatování. Z tohoto důvodu jimi začínáme, tj. umístíme je vlevo v souhrnné tabulce a i v jednotlivých pádových tabulkách. Jednotlivé vzory jsou řazeny tak, aby homonymie koncovek byla co nejzřetelnější. Rod vzorových slov uvádíme jako pomůcku pro rychlejší zorientování v tabulce. Zabarvení homonymních koncovek stejnou barvou napomáhá uvidět homonymii ještě zřetelněji. Barva je zvolena nahodile.

2.2 Vytváření konečné podoby *Homonymní souhrnné zjednodušené tabulky pádových koncovek pro pedagogické účely*

V této kapitole ukážeme, jak krok za krokem vznikala *Homonymní souhrnná zjednodušená tabulka pádových koncovek pro pedagogické účely*.

V první fázi byla vytvořena tabulka zahrnující všechny vzory a pády. Tabulka 5 ukazuje tradiční uspořádání paradigmat v jednotném čísle.

Tabulka 5

	Neutra				Maskulina							Feminina					
NOM	město	moře	kuře	stavení	pán	Hrad	muž	stroj	Soudce	předseda	žena	růže	píseň	kost			
GEN	a	e	e	í	a	u (a)	e	e	e	y	y	e	e	í			
DAT	u	í	í	í	u	ovi	u	í	ovi	í	í	ovi	ovi	e	í	í	í
ACC	ø	e	e	í	a	ø	e	ø	e	u	u	í	ø	ø			
VOC	ø	e	e	í	e	u	e	u	í	e	í	e	o	o	e	í	í
LOC	u	e	í	í	í	u	ovi	u	e	í	í	ovi	ovi	e	í	í	í
INST	em	em	em	ím	em	em	em	em	em	em	ou	ou	í	í	í		

Homonymní koncovky jsou zvýrazněny stejnou barvou. Barvy byly zvoleny náhodně.

Ve druhé fázi jsme provedli přeskupení některých pádů.

Tabulka 6

	Neutra				Maskulina							Feminina					
NOM	město	moře	kuře	stavení	Pán	Hrad	muž	Stroj	soudce	předseda	žena	růže	píseň	kost			
GEN	a	e	e	í	a	u (a)	e	e	e	y	y	e	e	í			
ACC	ø	e	e	í	a	ø	e	ø	e	u	u	í	ø	ø			
DAT	u	í	í	í	u	ovi	u	í	ovi	í	í	ovi	ovi	e	í	í	í
LOC	u	e	í	í	í	u	ovi	u	e	í	í	ovi	ovi	e	í	í	í
INST	em	em	em	ím	em	em	em	em	em	em	ou	ou	í	í	í		
VOC	ø	e	e	í	e	u	e	u	í	e	í	e	o	o	e	í	í

Byly seskupeny Genitiv s akuzativem a dativ s lokálem na základě podobnosti koncovek. Pátý pád byl záměrně umístěn jako poslední. Vokativ je nejen řazen na konec, ale rovněž oddělen mezerou, neboť má velmi rozmanitý soubor koncovek, a tím pádem nepřispívá k homonymii naší tabulky.

Při třetím kroku jsme zcela odstranili pátý pád a vzor *stavení*.

Tabulka 7

	Neutra			Maskulina						Feminina						
NOM	město	moře	kuře	pán	hrad	muž učitel tomáš	stroj	soudce	předseda	žena	růže	pišeň	kost			
GEN	a	e	e	a	u (a)	e	e	e	y	y	e	e	í			
ACC	ø	e	e	a	ø	e	ø	e	u	u	í	ø	ø			
DAT	u	í	í	u	ovi	u	í	ovi	í	í	ovi	ovi	e	í	í	í
LOC	u	e	í	í	u	ovi	u	e	í	í	ovi	ovi	e	í	í	í
INST	em	em	em	em	em	em	em	em	em	ou	ou	í	í	í		

Důvodem bylo, že oslovujeme zejména živé bytosti, předkládat koncovky všech vzorů začátečníkům považujeme za zbytečné. Postačí, že prezentujeme koncovky potřebných vzorů v dílčí pádové tabulce věnované vokativu.

Vzor *stavení* jsme odstranili proto, že má na jedné straně velmi jednoduché koncovky, které si student dokáže snadno zapamatovat i bez tabulky, které se však na straně druhé - nehledě na jejich sourodost - vymykají a narušují homogenost.

Ke vzoru *muž* jsme přidali podvzory *učitel* a *Tomáš*. Vzorem *učitel* poukazujeme na to, že slova mužského rodu končící na *-tel* se skloňují podle měkkého vzoru. Vzor *Tomáš* jsme přidali, abychom odůvodnili koncovku *-ovi*, která se v praxi kromě osobních jmen nevyskytuje.

Při čtvrtém kroku jsme odstranili koncovky-výjimky a také zřídka používané koncovky.

Tabulka 8

	Neutra			Maskulina						Feminina						
NOM	město	moře	kuře	pán	hrad	muž učitel	stroj	soudce	předseda	žena	růže	pišeň	kost			
GEN	a	e	e	a	u	e	e	e	y	y	e	e	í			
ACC	ø	e	e	a	ø	e	ø	e	u	u	í	ø	ø			
DAT	u	í	í	u	ovi	u	í	ovi	í	í	ovi	ovi	e	í	í	í
LOC	u	e	í	í	u	ovi	u	e	í	í	ovi	ovi	e	í	í	í
INST	em	em	em	em	em	em	em	em	em	ou	ou	í	í	í		

U vzoru *hrad* už nadále neuvádíme koncovky *-a*. U vzorů *muž* a *soudce* jsme z frekvenčních důvodů ponechali pouze koncovku *-i*. U vzoru *muž* osobní jména končící na měkkou souhlásku na konci věty mají koncovku *-ovi*, odebrali jsme nicméně koncovku *-ovi* a podvzor Tomáš v prospěch zvýšení homonymie. Tento detail je rozebrán v dílčích tabulkách.

Jako pátý krok jsme místo klasického řazení podle rodu použili svoje know-how, a to dělení na "měkkost" a "neměkkost".

Tabulka 9

	Soft					Soft							soft
NOM	hrad	město	Pán	předseda	žena	muž učitel	soudce	stroj	kuře	moře	růže	pišeň	kost
GEN	u	a	A	y	y	e	e	e	e	e	e	e	i
ACC	ø	ø	A	u	u	e	e	ø	e	e	i	ø	ø
DAT	u	u	u ovi	ovi	e	i	i	i	i	i	i	i	i
LOC	u e	u e	u ovi	ovi	e	i	i	i	i	i	i	i	i
INST	em	em	Em	ou	ou	em	em	em	em	em	í	í	í

V tradičních jazykových příručkách není vzor *kost* označován ani za tvrdý, ani za měkký. Spolu se vzorem *pišeň* se popisuje jako ženský rod zakončený souhláskou. V našem novém systému je na základě pádových koncovek řazen do "měkké" skupiny, protože ovšem nominativní forma nekončí na měkkou hlásku, je prozatím v tabulce oddělen.

V šestém kroku byly vzory přeskupeny tak, aby se homonymní koncovky octly vedle sebe.

Tabulka 10

	Soft							Soft					
	F			Mi	N		Ma		Mi	N	Ma		F
NOM	růže	kost	pišeň	stroj	kuře	moře	soudce	muž učitel	hrad	město	pán	předseda	žena
GEN	e	i	e	e	e	e	e	e	u	a	a	y	y
ACC	i	ø	ø	ø	e	e	e	e	ø	ø	a	u	u
DAT	i	i	i	i	i	i	i	i	u	u	u ovi	ovi	e
LOC	i	i	i	i	i	i	i	i	u e	u e	u ovi	ovi	e
INST	í	í	í	em	em	em	em	em	em	em	em	ou	ou

Pomocí přeskupení jsme docílili toho, že se všechny homonymní koncovky ocitly vedle sebe – a o tvčeteň koncovky *-em*. Slova s nulovou koncovkou jsme také maximálně shromáždili. Rod a kategorii životnost/neživotnost jsme doplnili na konci pro lepší orientaci v tabulce.

Při sedmém kroku byly některé tradiční vzory zaměněny na frekventovanější.

Tabulka 11

	Soft								Sořt							
	F			Mi	N		Ma			Mi	N	Ma		F		
NOM	růže	část	píseň	čaj	kuře	moře	průvodce	muž učitel	hrad	město	pán	turista	žena			
GEN	e	i	e	e	e	e	e	e	u	a	a	y	y			
ACC	i	ø	ø	ø	e	e	e	e	ø	ø	a	u	u			
DAT	i	i	i	i	i	i	i	i	u	u	u	ovi	ovi	e		
LOC	i	i	i	i	i	i	i	i	u	e	u	e	u	ovi	ovi	e
INST	i	i	i	em	em	em	em	em	em	em	em	em	ou	ou		

V konečné podobě tabulky jsme *kost* vyměnili za slovo *část*, *stroj* za *čaj*, *soudce* za *průvodce*, *předsedu* za *turistu*. Náhrady nepovažujeme za neměnné. Vyučující je může nahradit naše varianty za jiné.

3. Směr koncepce

V současnosti se používají všechny pohledy na prezentaci koncovek ohebných slovních druhů: vertikální, horizontální a smíšený. Naše metodika se zakládá na horizontálním principu. Výběr horizontálního hlediska není náhodný. Jeví se nám jako nejlogičtější řešení při nutnosti skloubit vyzdvižení homonymie koncovek a pochopení sémantiky pádů, vzhledem k tomu, že „pád je nejsložitější jmenná kategorie; na rozdíl od rodu a čísla nemá v realitě přímý model“ [Čechová, 2000, s. 154].

4. Pádové bloky

Každý jednotlivý pád je prezentován na čtyřech stranách: první strana s podstatnými jmény, druhá strana s větami s náležitými předložkami a také tabulkou osobních a

ukazovacích zájmen. Na druhé straně v případě potřeby budou uvedeny také některé výjimky; výjimky, které potřebují delší komentář, jsou ovšem umístěny v oddíle nazvaném Komentář. Třetí strana obsahuje přídavná jména, čtvrtá přivlastňovací zájmena. Tyto čtyři strany tvoří jeden pádový blok: instrumentálov blok, lokálový blok atd. Předtím než přistoupíme k práci s pádovými bloky, je nutno seznámit studenta s tříděním slov na rody a českými pády. Vzhledem k výše řečenému praktickou část tvoří:

- 1) tabulka třídění slov na rody na základě koncovek
- 2) seznam českých pádů s vysvětlením sémantiky a příklady
- 3) *Homonymní souhrnná zjednodušená tabulka pádových koncovek pro pedagogické účely*
- 4) instrumentálový blok
- 5) lokálový blok
- 6) dativový blok
- 7) genitivový blok
- 8) akuzativový blok
- 9) vokativový blok (pouze jedna strana)
- 10) Komentář (angl. Comments)

4.1 Vnější uspořádání pádových bloků

Pro uspořádání pořadí jednotlivých pádů se přidržíme principu jednotnosti koncovek, a proto začínáme pádem, který má největší homonymii koncovek, a končíme tím nejrozrůznějším: instrumentál, lokál, dativ, genitiv, akuzativ. Vokativ je umístěn jako poslední, neboť „stojí mimo větné vztahy, a není proto pádem ve vlastním smyslu“ [Čechová, 2000, str. 159] Nominativ používáme v nápovědě, jak poznat rod slova, ale zvláštní tabulku nemá. Vokativ je prezentován na jedné straně, obsahující pouze vokativní formy životných podstatných jmen. Nepředpokládá se, že by začátečníci potřebovali umět oslovovat neživé

bytosti, a proto by to mělo stačit. Vokativní formy adjektiv a zájmen jsou vysvětleny jednou větou pod tabulkou se substantivy.

Ačkoliv pedagog si sám volí pořadí pádů, jak se je studenti mají naučit, z důvodu velké homonymie koncovek doporučujeme lokál s dativem a genitiv s akuzativem prezentovat těsně za sebou.

Pro dobré a rychlé zvládnutí probírané látky doporučujeme pracovat s tabulkami určitým způsobem, který popisujeme v samostatné kapitole.

4.2 Vnitřní uspořádání dílčích pádových tabulek

V podkapitole 9.2. uvádíme principy vnitřního uspořádání dílčích pádových tabulek. Vnitřní uspořádání tabulek má za úkol usnadnit proces učení se pádovým koncovkám, aniž by došlo k „pidginizování“ českého jazyka v průběhu výuky. Naše třídění deklinačních koncovek na „měkké“ a „neměkké“ má napomoci automatickému vybavení správné varianty při plynulém mluvení.

4.2.1 Podstatná jména

U podstatných jmen v lokálu, dativu a genitivu jako první krok provádíme rozdělení na měkké a neměkké. Po základním rozdělení podle měkkosti u tzv. neměkkých slov následuje třídění podle rodu. U slov s tzv. měkkými koncovkami není nutno toto třídění provádět, neboť všechna tzv. měkká slova bez ohledu na jejich rod mají stejnou koncovku v každém konkrétním pádě.

U podstatných jmen v instrumentálu, akuzativu a vokativu jako první krok provádíme třídění podle rodu. U instrumentálu díky velké homonymii koncovek postačí provést rozdělení pouze na základě rodu (mužský s neutrálním a ženský). U akuzativu a vokativu jako druhý krok následuje rozdělení podle měkkosti. V případě akuzativu je nutno uskutečnit třetí krok, a to třídění na základě životnosti/neživotnosti.

V lokálu, dativu a genitivu u tzv. měkké tabulky je vždy dodatek – slova ženského rodu s tzv. neměkkými koncovkami v nominativu, která na základě flexe patří do měkké tabulky.

Do tabulky záměrně nezačleňujeme mužská podstatná jména končící na *-ce* (vzor *soudce*). Tato skupina je malá, slova dané skupiny se ve vokativu užívají zřídka, a tak je pro potřeby začátečníků zbytečná.

Maskulina končící na obojetné souhlásky *-s*, *-z*, *-x*, mohou být jak tvrdá, tak měkká. V případě obecných jmen s výjimkou některých slov (*vítěz*, *kněz*, *Francouz*, *městys*, *peníz*) mají tvrdou deklinaci. Proto je ve všech pádových blocích bez vysvětlení řadíme k tvrdým. Propria končící na dané hlásky mají ovšem v drtivé většině měkkou deklinaci, a proto ve vokativu zdůrazňujeme, že se jedná pouze o osobní jména, a neuvádíme slova jako *vítěz*, *kněz* a *Francouz*. (Slova jako *městys*, *peníz* neuvádíme, protože jsou neživotná). Nepředpokládáme, že začátečník bude potřebovat formu pátého pádu těchto slov. Co se týče zastaralých nebo málo frekventovaných slov jako *městys* a *peníz*, nepočítáme s vysvětlením deklinace podobných slov u studentů na nižší než velmi pokročilé úrovni.

Jména končící na obojetnou souhlásku *-l* mohou být tvrdá i měkká, ovšem častěji mají tvrdou deklinaci, a proto slova končící na *-l* v pádových blocích bez vysvětlení řadíme k tvrdým. Slova mající měkkou koncovku pouze ve vokativu, jako *manžel* a *anděl*, uvádíme jako výjimky.

Pokud slovo kolísá mezi tvrdou a měkkou deklinací (např. *kout*), nijak to nezdůrazňujeme a nekomentujeme, neboť jakákoliv varianta je správná, a proto považujeme za zbytečné zatěžovat začátečníky podobnou informací.

Protože nepoužíváme systém vzorů, nemáme vzory, ale demonstrativní slova, která se ideálně mají měnit od pádu k pádu, a to proto, aby si student nezapamatoval nějaké slovo coby vzor.

4.2.1.1 Tzv. měkká a neměkká písmena

Hlavním principem námi navrženého způsobu je rozdělení substantiv na tzv. měkká a neměkká na základě posledního písmene. Pod měkkými písmeny rozumíme *č*, *ř*, *š*, *ž*, *c*, *j*, *ď*, *ť*, *ň* a také *e*, *ě*, *i*, *í*. Pod "neměkkou" skupinu zahrnujeme slova končící na tvrdé (*h*, *ch*, *k*, *g*, *r*, *d*, *t*, *n*) a obojetné konsonanty (*b*, *f*, *l*, *m*, *p*, *s*, *v*, *z*).

Pro studenta postačí, pokud si bude pamatovat tzv. měkké hlásky. Homonymie pádových koncovek v tzv. měkké skupině je mnohem vyšší než v tzv. neměkké skupině. Všechny hlásky, které nejsou měkká, automaticky spadají do tzv. neměkké skupiny. Měkká

písmena se student má naučit předtím, než přistoupí k pádům. Pro lepší zapamatovatelnost měkké hlásky doporučujeme uvádět následujícím způsobem:

- *d', t'* (mají apostrof)
- *č, ň, ř, š, ž, a ě* (mají háček)
- *i, j* (mají tečku)
- *c, e* (pamatovat si)

Toto pravidlo by se dalo ještě více zjednodušit a říci, že pokud písmeno něco nad sebou má (apostrof, háček, tečku), je měkké - plus písmenka -c a -e. Při daném způsobu prezentace se student bude mít možnost spoléhat na nabízený aparát vizuálních orientačních bodů, který mu pomůže v zapamatování.

4.2.2 Přídavná jména

Tabulky s adjektivy jsou standardizovány. Rozdělení probíhá na základě rodu. Díky úplné homonymii koncovek u mužského a středního rodu skoro ve všech pádech máme pouze dvě tabulky. Nalevo je umístěna tabulka pro adjektiva mužského a středního rodu označená jako "M+N". Napravo je umístěna tabulka pro adjektiva ženského rodu. Pouze u akuzativu jsou tři tabulky: nalevo mužský rod neživotný, uprostře mužský rod životný, vpravo ženský rod.

Protože nepoužíváme vzorový systém, nemáme vzory, ale vzorová slova, která se ideálně mají měnit od pádu k pádu, a to proto, aby si student nezapamatoval nějaké slovo coby vzor. V každé adjektivní tabulce se pro každý pád volí nová sada adjektiv a k nim substantiv. Substantiva jsou doplněna, aby student měl oporu ve slovních spojeních, neboť i sebekratší fráze se pamatují lépe než kontextově nezapojená slova.

Pro vokativ existuje strana pouze s podstatnými jmény. Na téže straně je jednou větou uvedeno, že forma posesivních zájmen v pátém pádě je stejná jako v nominativu.

4.2.3 Přivlastňovací zájmena

Tabulky s přivlastňovacími zájmeny jsou standardizovány. Rozdělení probíhá na základě rodu. Díky úplné homonymii koncovek u mužského a středního rodu skoro ve všech pádech máme pouze dvě tabulky. Nalevo je umístěna tabulka pro přivlastňovací zájmena mužského a středního rodu, označená jako "M+N". Napravo je umístěna tabulka pro přivlastňovací zájmena ženského rodu. Pouze u akuzativu máme tři tabulky: nalevo mužský rod neživotný, uprostřed mužský rod životný, vpravo ženský rod.

V případě existence dublety v nominativu uvádíme obě varianty, např. „mé = moje“. Ačkoliv podle *Internetové jazykové příručky* jsou krátké a dlouhé tvary rovnocenné, pod tabulkou máme poznámku, že dlouhé varianty jsou běžnější. Činíme tak proto, že se kratší tvary zřídka užívají v běžné řeči, nejspíš proto, že jsou pocíťovány jako knižní. O tvaru *mojí* se záměrně ani nezmiňujeme, jednak proto, že je podle *SSČ* hovorový, neboť se snažíme - pokud je to možné - pracovat se slovy neutrálního rázu, jednak je velká rozmanitost koncovek začátečníkům na obtíž.

V tabulce každého pádu již uvádíme jen jednu variantu. Pro maskulina je to *můj* a *tvůj*, neboť žádná jiná varianta neexistuje, pro neutra volíme delší varianty *moje* a *tvoje*, neboť jsou běžnější. Z technických důvodů volíme pro feminina kratší varianty *má* a *tvá*. Při vysvětlení tvoření koncovek podstatných jmen ženského rodu v instrumentálu, akuzativu i vokativu a také při vysvětlení tvoření koncovek přídavných jmen ženského rodu ve všech pádech používáme jako pomůcku, že pokud slovo ženského rodu v nominativu nekončí na *-a*, tehdy bude koncovka v tomto pádě *-i/i* nebo se nemění (vokativ). Pokud slovo končí na *-a*, proběhne nějaká změna. Abychom mohli aplikovat toto pravidlo i na přivlastňovací zájmena museli jsme zvolit varianty končící na *-a*.

Zájmeno *svůj* do tabulky s konkrétním pádem nezačleňujeme, protože je "náhradou" pro zájmena *můj* a *jeho* v případě, kdy podmět a přivlastňovací zájmeno korespondují.

V každé tabulce přivlastňovacích zájmen je pro každý pád volena stejná sada substantiv a k nim adjektiv. Substantiva a adjektiva jsou doplněna, aby student měl oporu ve slovních spojeních, neboť i sebekratší fráze se pamatují lépe než kontextově nezapojené výrazy. Na rozdíl od tabulek se substantivy a adjektivy zde používáme stejná slovní spojení. Činíme tak záměrně, aby nová slova a rozmanitost frází studenta nemátla a aby se mohl plně soustředit na gramatiku.

Pro vokativ existuje strana pouze s podstatnými jmény. Na téže straně je jednou větou uvedeno, že forma přivlastňovacích zájmen v pátém pádě je stejná jako v nominativu.

4.2.4 Osobní a ukazovací zájmena

Tabulky osobních a ukazovacích zájmen jsou standardizovány a vždy jsou umístěny na straně s příkladovými větami, pomocí kterých demonstrujeme užití prepozic. Činíme to tak jednak kvůli ekonomii místa, jednak protože doplnění bloku konkrétního pádu o pátou stranu jen kvůli malé tabulce považujeme za zbytečné a pro studenta stresující.

K osobním zájmenům jsme přidali ukazovací, neboť jejich použití v běžné mluvě je velmi časté. Při jejich absenci by student mohl mít pocit, že mu něco chybí. U ukazovacích zájmen v nominativu vždy uvádíme dvojitou variantu *ten(to)*, *to(to)*, *ta(to)*. Pak v příslušném pádě ponecháváme již jen ohebnou část, např. v instrumentálu *s tím*, *s tou*.

Tam, kde předložka je fakultativní, uvádíme ji v závorkách, např. *(se) mnou*.

U akuzativu nejsou uvedeny všechny varianty forem osobního zájmena *ono*. Neuvádíme formy *je* a *ně*, protože jsou jednak málo frekventované, jednak by se mohly plést s formami množného čísla zájmen *on* a *ono*.

U akuzativu a genitivu je uvedena pouze forma *mě* osobního zájmena *já*. Záměrně neuvádíme formu *mne*, neboť má knižní raz.

5. Komentář

Při studiu pádových koncovek student opakovaně naráží na nejrůznější gramatické, morfologické či morfosyntaktické jevy, které potřebují objasnění, na které ovšem není místo v samotných pádových blocích. K objasnění podobných problémů je určen Komentář (Comments), který se vztahuje ke všem pádovým blokům zároveň a určený k podání výkladu všech obtížných momentů. Každý problematický jev je očíslován a k němu je přidáno kratší vysvětlení. Vzhledem k tomu, že podávaný výklad je určen začátečníkům a mírně pokročilým, není vyčerpávající. Při vyjmenování slov-výjimek několikrát píšeme "and some else", protože se domníváme, že student začínající s výukou češtiny nepotřebuje znát všechny výjimky, obzvlášť když většina z nich je málo frekventována. Snažíme se ovšem uvést

dostačující počet příkladů, aby si student pamatoval nejen pravidlo, ale měl také v hlavě zafixovány konkrétní případy. Pokud u nějakého slova probíhá alternace, upozorňujeme na ni podtržením.

6. Demonstrativní slova

Náš koncept výuky deklinace na základě homonymie koncovek je postaven na rozlišení měkkých a neměkkých hlásek. Rušíme samo pojetí vzoru. K výuce ovšem nějaká slova potřebujeme - říkáme jim demonstrativní slova. Jsou víceméně náhodně volena a uvádíme je pouze jako příklad nějaké koncovky. Aby si student náhodou nezapamatoval nějaké slovo coby vzor, je nutno je obměňovat od pádu k pádu.

Jak tato demonstrativní slova volíme. Demonstrativní slova mají být jednoduchá z morfologického a fonetického hlediska a frekventovaná v běžném každodenním životě. Jinými slovy mají být relativně krátká a snadno vyslovitelná. Z tohoto důvodu bychom se měli vyhnout slovům obsahujícím hlásku -ř. Dodržet toto pravidlo není snadné, ale měli bychom se snažit využívat slova s -ř v minimálně míře. Připouštíme jejich použití v tabulkách v případě, jestliže se jedná o velmi frekventované slovo, například taxikář, kuře, lékař atd. Co se týče osy hovorovost – knižnost, slova by měla být volena z neutrální roviny. Pokud to jazyková situace dovoluje, vůbec nepoužíváme slova knižního rázu. V žádném případě do výuky nemají být zahrnuta slova nespisovná, neboť student si má nejprve osvojit standart. Co se týče obsazení tabulek konkrétními slovy, má se o něm rozhodovat vyučující. Pokud je to skupinová výuka bez nějaké specializace, zvolená slova by měla být ze všech hledisek neutrální. Při individuální výuce a specializované skupinové výuce by se slova měla volit z oblasti zájmů studentů/studenta. Demonstrativní slova, která jsou použita v tabulkách v naší magisterské práci, jsou zvolena adresně pro pána, při jehož výuce jsme náš systém vytvářeli a vylepšovali.

7. Metajazyk

Každá tabulka je uvedena krátkým textem s vysvětlením významu každého pádu a seznamem všech předložek pojících se s tímto pádem nebo těch nejčastějších při velkém

počtu prepozic. Výčet předložek má studentovi pomoci zjednodušit identifikaci každého konkrétního pádu.

Tabulky pro větší transparentnost obsahují pouze uváděná slova s koncovkami. Potřebné komentáře a dodatečné informace jsou vyneseny na zvláštní stranu pojmenovanou Komentář, v případě použití angličtiny jako metajazyka Comments, a označeny číslicí. Tato strana s komentářem bude společná pro všechny pády. Všechny doprovodné texty musí být v mateřštině studenta nebo v jazyce, který ovládá na náležité úrovni. Komentář má být jednoduchý, logický a krátký. K vysvětlení by měl být použit běžný jazyk s minimálním množstvím lingvistických termínů.

V naší práci jsme zvolili za metajazyk angličtinu, a proto všechny zkratky jsou odvozovány od prvních písmen anglických lingvistických termínů. Pokud bude ovšem za metajazyk zvolen jiný jazyk, zkratky se mají odvozovat od prvních písmen termínů zvoleného metajazyka.

8. Postup při práci s tabulkami

Aby tabulky byly co neúčinnější, má se s nimi pracovat následujícím způsobem:

1) Učitel dá studentovi několik minut na prohlédnutí tabulky.

2) Učitel čte slova, student je překládá.

Je velmi důležité, aby student rozuměl každému slovu.

3) Učitel čte slova, student opakuje.

Tím se zlepšuje studentova výslovnost.

4) Student čte slova.

Tak se kontroluje studentova výslovnost a student má ještě jednu příležitost k zapamatování slova.

5) Studenti vymýšlejí věty s novými slovy. Pracuje se v párech. Pro každé slovo by měla být vytvořena minimálně jedna věta. Jeden účastník říká větu, druhý kontroluje její správnost. Pokud se vyskytla nějaká chyba, nepojmenuje ji, ale pouze ji pomůže prvnímu

účastníkovi najít tím, že poukáže na oblast jejího výskytu, třeba, že je to výslovnostní nebo gramatická chyba. Když je fonetická a gramatická stránka v pořádku, druhý účastník požádá prvního, aby zopakoval svoji větu ještě jednou a plynule. Dvojice studentů může ideálně pokračovat dalším slovem pouze tehdy, když oba řekli své věty plynule a také gramaticky a foneticky správně.

6) Dále se pokračuje klasickými gramatickými cvičeními. Ta se dělají rovněž ústně.

7) Cvičení, která studenti dělali během hodiny (včetně vymýšlení vět), mají být napsána doma jako domácí úkol.

Takový postup sice vyžaduje více času než klasický, zajišťuje však lepší pochopení a zvládnutí látky.

PRAKTICKÁ ČÁST

Praktická část obsahuje dvacet pět tabulek, které jsou primárně určeny k výuce studentů na předprahové úrovni. Všechny informace ohledně daných tabulek jsou k nalezení v první polovině této diplomové práce, tj. ve druhém celku teoretické části.

GENDER OF NOUNS AND THEIR ENDINGS

All nouns have grammatical gender: masculine, feminine and neuter. We can determinate the gender of nouns by their endings.

M	F	N	
Nouns ending in a consonant are usually masculine	Nouns ending in <i>-a</i> are usually feminine	Nouns ending in <i>-o</i> or <i>-í</i> are always neuter	
Most obchod autobus	hospoda kavárna zastávka	pivo auto metro	náměstí nádraží nádobí
All genders can have <i>-e</i> ending. But only neuter nouns can have <i>-ě</i> .			
Poradce zástupce průvodce	ulice stanice restaurace	kuře letišťe parkovišťe	
Irregular			
Some masculine nouns ending in <i>-a</i>	Some feminine nouns ending in a consonant		
Turista kolega policista	sůl pomoc tramvaj		

CZECH CASES

Czech has quite a loose word order. So we need to have a tool to show the relations among the words in sentences. A case is not a physical phenomenon, but a grammatical one.

1. pád / The Nominative case is the base form, the dictionary form.

Je to David.

2. pád / The Genitive case represents possession or relation such as in the "of"-structure.

Prepositions: z/ze (from), od/ode (from, since), do (to, into, till), bez/beze (without), u (at, by), vedle (next to), blízko (near), kolem, okolo (around, round, about), podél (along), během, za (during), kromě (except, apart from, besides), podle (according to), pomocí (with the help of), včetně (including), místo (instead of).

Mám to od Davida.

3. pád / The Dative case indicates an indirect object, that is, somebody or something that is the recipient of an action.

Prepositions: k/ke (to, towards), (na)proti (opposite), oproti (against), kvůli (because of, for), díky (thanks to), vůči (in relation to).

Dej to Davidovi.

4. pád / The Accusative case indicates either the object of an action, or the direction and destination of a motion.

Prepositions: pro (for), mimo (outside), skrz/skrze (through); v (in), na (on, for), o (in, at, during); před/přede (in front of), za (in, for, behind), nad/nade (over, above), pod/pode (under, below), mezi (between/among).

Je to pro Davida.

5. pád / Vocative / Address

Davide, kde jsi?

6. pád / The Locative case / The Prepositional case is used when we ask „where?“ or speak about somebody/something.

!!! The Locative case requires a preposition: v/ve (in, at), na (on), o (about), při (at, on, by), po (after, round, on).

Mluvíme o Davidovi.

7. pád / The Instrumental case shows with whom or with what, or by means of what, is an action performed.

Prepositions: s/se (with), před/přede (in front of, before), za (behind), nad/nade (over, above), pod/pode (under, below), mezi (between/among).

Mluvím s Davidem.

Simplified noun cases endings table for educational purposes

	Soft								Soft							
	F			Mi	N		Ma			Mi	N	Ma		F		
NOM	růže	část	píseň	čaj	kuře	moře	průvodce	muž učitel	hrad	město	pán	turista	žena			
GEN	e	i	e	e	e	e	e	e	u	a	a	y	y			
ACC	i	ø	ø	ø	e	e	e	e	ø	ø	a	u	u			
DAT	i	i	i	i	i	i	i	i	u	u	u	ovi	ovi	e		
LOC	i	i	i	i	i	i	i	i	u	e	u	e	u	ovi	ovi	e
INST	í	í	í	em	em	em	em	em	em	em	em	em	ou	ou		

INSTRUMENTAL / 7. PÁD – NOUNS

The Instrumental case shows with whom or with what, or by means of what, an action is performed.

The Instrumental case can be used with or without a preposition.

Prepositions: s/se (with), před/přede (in front of, before), za (behind), nad/nade (over, above), pod/pode (under, below), mezi (between / among).

Masculine or Neuter = - **EM**

Nominative	Instrumental
Doktor	s doktor-em
muž	s muž-em
průvodce	s průvodc-em
výtah	výtah-em ¹
čaj	s čaj-em
auto	aut-em ¹
parkoviště ²	před parkovišt-ěm
nádraží ³	před nádraž-ím
dítě (mláďe) ⁴	před dítě-t-em

Feminine

Nominative	Instrumental
- A	- OU
čeština-a	s češtin-ou
koleg-a ⁵	s koleg-ou
- A	- Í
stanice	se stanic-í
tramvaj	tramvaj-í ¹
radost	s radost-í

INSTRUMENTAL / 7. PÁD – SENTENCES, PERSONAL AND DEMONSTRATIVE PRONOUNS

The Instrumental case shows with whom or with what, or by means of what, an action is performed.

Prepositions: s/se (with), před/přede (in front of, before), za (behind), nad/nade (over, above), pod/pode (under, below), mezi (between/among).

Mluvím s maminkou.

Bydlí přesně **nade** mnou.

Před naším domem stojí nějaké auto.

Venku je 10 stupňů **pod** nulou.

Pošta je hned **za** rohem.

Helena sedí **mezi** Tomášem a Evou

! práce (Nom) – s práci (Instr)

	PERSONAL PRONOUNS							DEMONSTRATIVE PRONOUNS	
Nominative	já	ty	on / ono	Ona	my	Vy	oni, ony, ona	ten(to) / to(to)	ta(to)
Instrumental	(se) mnou	(s) tebou	jím s ním	jí s ní	(s) námi	(s) vámi	jimi s nimi	(s) tím	(s) tou

After a preposition we swap -j to -n: *jím* → *s ním*, *jí* → *s ní*, *jimi* → *s nimi*.

INSTRUMENTAL / 7. PÁD – ADJECTIVES

The Instrumental case shows with whom or with what, or by means of what, an action is performed.

Prepositions: *s/se* (with), *před/přede* (in front of, before), *za* (behind), *nad/nade* (over, above), *pod/pode* (under, below), *mezi* (between / among).

Nominative	M	N	F
Hard	Mladý	mladé	mladá
Soft	Moderní	moderní	moderní

M + N	
Nominative	Instrumental
	- M
mladý – mladé	s mlad-ým (mužem, vínem)
Moderní	s modern-ím (mužem, vínem)

F	
Nominative	Instrumental
	- OU
mlad-á	s mlad-ou (ženou, kolegyní)
	- Í
modern-í	s modern-í (ženou, kolegyní)

Mluvím s mladým kolegou.

INSTRUMENTAL / 7. PÁD – POSSESSIVE PRONOUNS

The Instrumental case shows with whom or with what, or by means of what, an action is performed.

Prepositions: *s/se* (with), *před/přede* (in front of, before), *za* (behind), *nad/nade* (over, above), *pod/pode* (under, below), *mezi* (between/among).

M	Můj	Tvůj	Svůj	Jeho	její	náš	váš	jejich
N	mé = moje	tvé = tvoje	své = svoje			naše	vaše	
F	má = moje	tvá = tvoje	svá = svoje					

We use *svůj* when the subject and the possessive pronoun correspond.

Long forms *moje*, *tvoje*, *svoje* are more common.

M	N	M + N
Nominative		Instrumental
- M		
můj	Moje	m-ým (starým kamarádem)
tvůj	Tvoje	tv-ým (bílým vínem)
jeho⁶		
Její		jej-ím (obchodním partnerem)
náš	Naše	naš-ím (novým ředitelem)
váš	Vaše	vaš-ím (černým kocourem)
jejich⁶		

F	
Nominative	Instrumental
- A / - A	
- OU / - Í	
má	m-ou (starou kamarádkou)
tvá	tv-ou (bílou kávou)
jeho	
její	jej-í (obchodní partnerkou)
naše	naš-í (novou ředitelkou)
vaše	vaš-í (černou kočkou)
jejich	

LOCATIVE / PREPOSITIONAL CASE / 6. PÁD – NOUNS

Where? About who / what?

The Locative case requires a preposition.

Prepositions: v/ve (in, at), na (on), o (about), při (at, on, by), po (after, round, on).

SOFT

Řidič	o řidič-i
průvodce	o průvodc-i
práce	v prác-i
tramvaj	v tramvaj-i
čaj	o čaj-i
letišťe	na ¹² letišť-i

učitel ⁷	o učitel-i
nádraží ³	na ¹² nádraž-í
dítě (mládě) ⁴	o dítě-t-i
postel ⁸	v postel-i

SOFT

kavárna	v kavárn-ě ²
obchod	v obchod-ě / -u ⁹
divadlo	v divadl-e / -u

Ma / personal name ¹⁰	o pan-u ¹¹ ... / o David-ovi
---	---

K - G - CH - H - R

Mi + N + borrowed words		F	
park	v park-u	taš-ka	v taš-ce
dialog	v dialog-u	Ol-ga	o Ol-ze
trh	na ¹² trh-u	Pra-ha	v Pra-ze
metro	v metr-u	ope-ra	v ope-ře
supermarket	v supermarket-u	so-cha	na so-še

LOCATIVE / PREPOSITIONAL CASE / 6. PÁD – SENTENCES, PERSONAL AND DEMONSTRATIVE PRONOUNS

Where? About who/ what?

The Locative case requires a preposition.

Prepositions: v/ve (in, at), na (on), o (about), při (at, on, by, while), po (after, round, on).

Jsem **v** Praze.

Jsem **na** nádraží.

Mluvím **o** kamarádovi.

Při práci chci mít ticho.

Po práci jdeme do hospody. Celý den jsme chodili **po** Praze. **Po** vaší pravé straně vidíte Národní divadlo.

! dcera, cíl → o dceři, o cíli (soft ending).

	PERSONAL PRONOUNS							DEMONSTRATIVE PRONOUNS	
Nominative	já	Ty	on / ono	ona	My	vy	oni, ony, ona	ten(to) / to(to)	ta(to)
Locative	o mně	o tobě	o něm	o ní	o nás	o vás	o nich	o tom(to)	o té(to)

LOCATIVE / PREPOSITIONAL CASE / 6. PÁD – ADJECTIVES

Where? About who/what?

The Locative case requires a preposition.

Prepositions: v/ve (in, at), na (on), o (about), při (at, on, by), po (after, round, on).

Nominative	M	N	F
Hard	nový	nové	nová
Soft	cizí	cizí	cizí

M + N	
Nominative	Locative
	- M
nový - nové	o nov-ém (sousedovi, autu)
Cizí	o ciz-ím (sousedovi, autu)

F	
Nominative	Locative
	- É
nov-á	o nov-é (práci, polévce)
	- Í
ciz-í	o ciz-í (práci, polévce)

LOCATIVE / PREPOSITIONAL CASE / 6. PÁD – POSSESSIVE PRONOUNS

Where? About who/what? The Locative case requires a preposition!

Prepositions: v/ve (in, at) na (on), o (about), při (at, on, by), po (after, round, on).

M	Můj	Tvůj	Svůj	jeho	její	náš	váš	jejich
N	mé = moje	tvé = tvoje	své = svoje			naše	vaše	
F	má = moje	tvá = tvoje	svá = svoje					

We use *svůj* when the subject and the possessive pronoun correspond.

Long forms *moje, tvoje, svoje* are more common.

M	N	M + N
Nominative		Locative
- M		
můj	Moje	o m-ém (starém kamarádovi)
tvůj	Tvoje	o tv-ém (bílém víně)
jeho⁶		
Její		o jej-ím (obchodním partnerovi)
náš	Naše	o naš-em (novém řediteli)
váš	Vaše	o vaš-em (černém kocourovi)
jejich⁶		

F	
Nominative	Locative
- A / - A	- É / - Í
má	o m-é (staré kamarádce)
tvá	o tv-é (bílá káve)
jeho	
její	o jej-í (obchodní partnerce)
naše	o naš-í (nové ředitelce)
vaše	o vaš-í (černé kočce)
jejich	

DATIVE / 3. PÁD – NOUNS

The Dative case indicates an indirect object, that is, somebody or something that is the recipient of an action.

Prepositions: k/ke (to, towards), (na)proti (opposite), oproti (against), kvůli (because of, for), díky (thanks by), vůči (in relation to).

SOFT

Nominative	Dative
Lékař	k lékař-i
soudce	k soudc-i
počítač	k počítač-i
restaurace	k restaurac-i
kancelář	ke kancelář-i
moře	k moř-i
ředitel ²	k ředitel-i
nádraží ³	k nádraž-í
dítě (mláďe) ⁴	k dítě-t-i
kost ⁸	ke kost-i

SOFT

	Nominative	Dative
Ma / personal name ⁸	pan / David	pan-u... ¹¹ / David-ovi
Mi / N	most / pivo	most-u / piv-u
F	žena	žen-ě ⁶
	škola	škol-e
	- K - G - CH - H - R	
	mamin-ka	mamin-ce
	Ol-ga	Ol-ze
kni-ha	kni-ze	
sest-ra	sest-ře	
so-cha	so-še	

Přejeme panu doktoru Tomáši Svobodovi mnoho úspěchů.

DATIVE / 3. PÁD – SENTENCES, PERSONAL AND DEMONSTRATIVE PRONOUNS

The Dativ case indicates an indirect object, that is, somebody or something that is the recipient of an action.

Prepositions: k/ke (to, towards), (na)proti (opposite), oproti (against), kvůli (because of, for), díky (thanks by), vůči (in relation to).

Jdu **k** doktorovi.

Pošta je **naproti** nádraží. Půjdu **naproti** Honzovi.

Co máš **proti** Honzovi?

Kvůli manželce udělá všechno.

Zvládl jsem to **díky** kamarádovi.

Mají **vůči** tobě velký respect. **Vůči** němu máme jednu velkou výhodu.

! dcera, cíl → k dceři, k cíli (soft ending).

	PERSONAL PRONOUNS							DEMONSTRATIVE PRONOUNS	
Nominative	Já	Ty	on / ono	ona	My	vy	oni, ony, ona	ten(to) / to(to)	ta(to)
Dative	Mi (ke) mně	ti (k) tobě	mu jemu k němu	jí k ní	(k) nám	(k) vám	jim k nim	(k) tomu	(k) té

Long forms *mně*, *tobě* and *jemu* are used at the beginning of sentences or for emphasis.

After a preposition we swap *-j* to *-n*: *jemu* → *k němu*, *jí* → *k ní*, *jim* → *k nim*.

DATIVE / 3. PÁD – ADJECTIVES

The Dativ case indicates an indirect object, that is, somebody or something that is the recipient of an action.

Prepositions: k/ke (to, towards), (na)proti (opposite), oproti (against), kvůli (because of, for), díky (thanks by), vůči (in relation to).

Nominative	M	N	F
hard	chytrý	chytré	chytrá
soft	hlavní	hlavní	hlavní

M + N	
Nominative	Dative
	- MU
chytrý - chytré	k chytr-ému (policistovi, pravidlu)
hlavní	k hlavn-ímu (policistovi, pravidlu)

F	
Nominative	Dative
- A	- É
chytr-á	k chytr-é (budově, myšlence)
- A	- Í
hlavn-í	k hlavn-í (budově, myšlence)

DATIVE / 3. PÁD – POSSESSIVE PRONOUNS

The Dativ case indicates an indirect object, that is, somebody or something that is the recipient of an action.

Prepositions: k/ke (to, towards), (na)proti (opposite), oproti (against), kvůli (because of, for), díky (thanks by), vůči (in relation to).

M	můj	tvůj	svůj	jeho	její	náš	váš	jejich
N	mé = moje	tvé = tvoje	své = svoje			naše	vaše	
F	má = moje	tvá = tvoje	svá = svoje					

We use *svůj* when the subject and the possessive pronoun correspond.

Long forms *moje*, *tvoje*, *svoje* are more common.

M	N	M + N
Nominative		Dative
- MU		
můj	moje	k m-ému (starému kamarádovi)
tvůj	tvoje	k tv-ému (bílému vínu)
jeho⁶		
její		k jej-ímu (obchodnímu partnerovi)
Náš	Naše	k naš-emu (novému řediteli)
Váš	Vaše	k vaš-emu (černému kocourovi)
jejich⁶		

F	
Nominative	Dative
- A / - A	- É / - Í
má	k m-é (staré kamarádce)
tvá	k tv-é (bílé kávě)
jeho	
její	k jej-í (obchodní partnerce)
naše	k naš-í (nové ředitelce)
vaše	k vaš-í (černé kočce)
jejich	

GENITIVE / 2. PÁD – NOUNS

The Genitive case represents possession or relation such as in the "of"-structure.

Prepositions: z/ze (from), od/ode (from, since), do (to, into, till), bez/beze (without), u (at, by), vedle (next to), blízko (near), kolem, okolo (around, round, about), podél (along), během, za (during), kromě (except, apart from, besides), podle (according to), pomocí (with the help of), včetně (including), místo (instead of).

SOFT

taxikář	bez taxikář-e
dárce	bez dárc-e
pokoj	bez pokoj-e
růže	bez růž-e
píseň ¹¹	bez písn-ě
moře	bez moř-e

spisovatel ⁷	bez spisovatel-e
dítě (mláďe) ⁴	bez dítě-t-e
letišťe ²	bez letišť-ě
postel ⁸	do postel-e

náměstí ³	blízko náměst-í
část	bez část-i ¹³

SOFT

Ma	kamarád	bez kamarád-a
N	město	bez měst-a
Mi	telefon	bez telefon-u ¹⁵
F	kamarádka policista ⁵	bez kamarádk-y bez policist-y

GENITIVE / 2. PÁD - SENTENCES, PERSONAL AND DEMONSTRATIVE PRONOUNS

The Genitive case represents possession or relation such as in the "of"-structure.

Prepositions: z/ze (from), od/ode (from, since), do (to, into, till), bez/beze (without), u (at, by), vedle (next to), blízko (near), kolem, okolo (around, round, about), podél (along), během, za (during), kromě (except, apart from, besides), podle (according to), pomocí (with the help of), včetně (including), místo (instead of).

Jdu **z** práce.

Jdu **od** doktora.

Jdu **do** obchodu.

Budeme hrát fotbal **bez** Petra.

Počkám **u** školy.

Vedle Katky stojí Honza.

Blízko náměstí je obchod.

Přijdu **kolem** páté. Jdu **kolem** obchodu.

Během práce nemluví.

Jdou všichni **kromě** Honzy.

Postupujeme **podle** plánu.

Cvičení napsal **pomocí** slovníku.

Jdou tam všichni **včetně** Honzy.

Místo Prahy pojedeme do Brna.

	PERSONAL PRONOUNS							DEMONSTRATIVE PRONOUNS	
Nominative	já	ty	on / ono	ona	my	vy	oni, ony, ona	ten(to) / to(to)	ta(to)
Genitive	mě	tě tebe	ho / jej jeho u něho / něj	jí u ní	nás	vás	jich u nich	toho	té

Long forms *tebe* and *jeho* are used at the beginning of sentences or for emphasis.

After a preposition we swap *-j* to *-n*: *jeho* → *u něho* / *u něj*, *jí* → *u ní*, *jich* → *u nich*.

GENITIVE / 2. PÁD – ADJECTIVES

The Genitive case represents possession or relation such as in the "of"-structure.

Prepositions: z/ze (from), od/ode (from, since), do (to, into, till), bez/beze (without), u (at, by), vedle (next to), blízko (near), kolem, okolo (around, round, about), podél (along), během, za (during), kromě (except, apart from, besides), podle (according to), pomocí (with the help of), včetně (including), místo (instead of).

Nominative	M	N	F
hard	oblíbený	oblíbené	oblíbená
soft	letní	letní	letní

M + N	
Nominative	Genitive
	- HO
oblíbený - oblíbené	do oblíben-ého (bazénu, divadla)
Letní	do letn-ího (bazénu, divadla)

F	
Nominative	Genitive
- A	- É
oblíben-á	do oblíben-é (zahrady, krabice)
- Í	- Í
letn-í	do letn-í (zahrady, krabice)

GENITIVE / 2. PÁD – POSSESSIVE PRONOUNS

The Genitive case represents possession or relation such as in the "of"-structure.

Prepositions: z/ze (from), od/ode (from, since), do (to, into, till), bez/beze (without), u (at, by), vedle (next to), blízko (near), kolem, okolo (around, round, about), podél (along), během, za (during), kromě (except, apart from, besides), podle (according to), pomocí (with the help of), včetně (including), místo (instead of).

M	můj	tvůj	svůj	jeho	její	náš	váš	jejich
N	mé = moje	tvé = tvoje	své = svoje			naše	vaše	
F	má = moje	tvá = tvoje	svá = svoje					

We use *svůj* when the subject and the possessive pronoun correspond.

Long forms *moje*, *tvoje*, *svoje* are more common.

M	N	M + N
Nominative		Genitive
- HO		
můj	moje	bez m-ého (starého kamaráda)
tvůj	tvoje	bez tv-ého (bílého vína)
jeho⁶		
její		bez jej-ího (obchodního partnera)
náš	naše	bez naš-eho (nového ředitele)
váš	vaše	bez vaš-eho (černého kocoura)
jejich⁶		

F	
Nominative	Genitive
- A / - A	
- É / - Í	
má	bez m-é (staré kamarádky)
tvá	bez tv-é (bílé kávy)
jeho	
její	bez jej-í (obchodní partnerky)
naše	bez naš-í (nové ředitelky)
vaše	bez vaš-í (černé kočky)
jejich	

ACCUSATIVE / 4. PÁD - NOUNS

The Accusative case indicates either the object of an action, or direction and destination of motion.

Prepositions: pro (for), mimo (outside), skrz/skrze (through); v (in), na (on, for), o (in, at, during); před/přede (in front of), za (in, for, behind), nad/nade (over, above), pod/pode (under, below), mezi (between/among).

Mi - N - F consonant	
Nom = Acc	
šálek	šálek
nůž	nůž
maso	maso
nastupiště	nastupiště
kuře	kuře
štěstí	štěstí
sůl	sůl

Ma	
Nom	Acc
SOFT	- E
taxikář	taxikář-e
majitel ⁷	majitel-e
SOFT	- A
kapr	kapr-a

F	
Nom	Acc
- A	- U
polévka	polévk-u
fotbalista ⁵	fotbalist-u
- A	- I
sklenice	sklenic-i

ACCUSATIVE / 4. PÁD – SENTENCES, PERSONAL AND DEMONSTRATIVE PRONOUNS

The Accusative case indicates either the object of an action, or direction and destination of motion.

Prepositions: pro (for), mimo (outside), skrz/skrze (through); v (in), na (on, for), o (in, at, during); před/přede (in front of), za (in, for, behind), nad/nade (over, above), pod/pode (under, below), mezi (between/among).

Uděláš to **pro** mě? Jdu **pro** pivo.

Jsem **mimo** Prahu. Automat je **mimo** provoz.

Houdini uměl projít **skrz** stěnu.

Věřím v boha.

Dej to prosím **na** stůl. Jdu **na** procházku.

Přijela **o** hodinu později. Je **o** šest let mladší.

Babička vynesla stůl **před** dům.

Přijdu **za** hodinu. 1 porce **za** 150 korun. Postav auto **za** dům.

Pověším obraz **nade** dveře.

Kluk hodil jídlo **pod** stůl.

Zrcadlo pověším **mezi** okna.

	PERSONAL PRONOUNS							DEMONSTRATIVE PRONOUNS	
Nominative	já	ty	on / ono	ona	my	vy	oni, ony, ona	ten(to) / to(to)	ta(to)
Accusative	mě	tě tebe	ho / jej jeho (only Ma) na něho / něj	ji na ni	nás	vás	je na ně	toho (Ma) ten (Mi) / to (N)	tu

Long forms *tebe* and *jeho* are used at the beginning of sentences or for emphasis.

After a preposition we swap -j to -n: *jeho* → *na něho* / *na něj*, *ji* → *na ni*, *je* → *na ně*.

ACCUSATIVE / 4. PÁD – ADJECTIVES

The Accusative case indicates either the object of an action, or direction and destination of motion.

Prepositions: pro (for), mimo (outside), skrz/skrze (through); v (in), na (on, for), o (in, at, during); před/přede (in front of), za (in, for, behind), nad/nade (over, above), pod/pode (under, below), mezi (between/among).

Nominative	M	N	F
hard	velký	velké	velká
soft	zimní	zimní	zimní

Mi + N	
Nominative	Accusative
Nom = Acc	
velk-ý	pro velk-ý (dům)
velk-é	pro velk-é (pivo)
zimn-í	pro zimn-í (dům, pivo)

Ma	
Nominative	Accusative
	- HO (= Gen)
velk-ý	pro velk-ého (člověka)
zimn-í	pro zimn-ího (člověka)

F	
Nominative	Accusative
- A	- OU
velk-á	pro velk-ou (kočku, sklenici)
- Ā	- Í
zimn-í	pro zimn-í (kočku, sklenici)

ACCUSATIVE / 4. PÁD – POSSESSIVE PRONOUNS

The Accusative case indicates either the object of an action, or direction and destination of motion.

Prepositions: pro (for), mimo (outside), skrz/skrze (through); v (in), na (on, for), o (in, at, during); před/přede (in front of), za (in, for, behind), nad/nade (over, above), pod/pode (under, below), mezi (between/among).

M	můj	tvůj	svůj	jeho	její	náš	váš	jejich
N	mé = moje	tvé = tvoje	své = svoje			naše	vaše	
F	má = moje	tvá = tvoje	svá = svoje					

We use *svůj* when the subject and the possessive pronoun correspond.

Long forms *moje*, *tvoje*, *svoje* are more common.

Mi + N	
Nom = Acc	
pro můj / moje (starý dům, staré víno)	
pro tvůj / tvoje (bílý čaj, bílé zlato)	
jeho⁶	
pro její (obchodní plán, obchodní zboží)	
pro náš / naše (nový stůl, nové nádobí)	
pro váš / vaše (černý kufr, černé kolo)	
jejich⁶	

Ma	
Nominative	Accusative
	- HO (= Gen)
Můj	pro m-ého (starého kamaráda)
Tvůj	pro tv-ého (bílého tygra)
	Jeho
Její	pro jej-ího (obchodního partnera)
Náš	pro naš-eho (nového ředitele)
Váš	pro vaš-eho (černého kocoura)
Jejich	

F	
Nominative	Accusative
- A / - A	- OU / - Í
má	pro m-ou (starou kamarádku)
tvá	pro tv-ou (bílou kávu)
	jeho
její	pro jej-í (obchodní partnerku)
naše	pro naš-í (novou ředitelku)
vaše	pro vaš-í (černou kočku)
jejich	

VOCATIVE 5. PÁD / TITLES

M				SOFT	
SOFT				SOFT	
Tomáš	Tomáš-i	David	David-e		
ředitel ⁷	ředitel-i	Petr	Petř-e		
Boris, Mráz, Alex	Boris-i, Mráz-i, Alex-i	Pavel	Pav-I-e		
		František	Františ-k-u		
Otec	ot-če	Vojtěch	Vojtěch-u		

F	
- A	- O
Lenka	Lenk-o
Honza ⁵	Honz-o
- A	- -
Marie	Marie

Boris, Mráz, Alex: Proper names ending in *-s, -z, -x + král, vítěz, kněz, Francouz* are soft.

Otec: masculine nouns ending in *-ec* have *-če* in the end: *chlapče*.

Petr: the ending *-konsonant+r* is transformed to *-ř*: *Alexandře*.

Pavel: masculine nouns ending in *-el* lose *-e*: *Karle*.

František: masculine nouns ending in *-ek* lost *-e*: *Marku*.

Vojtěch: masculine nouns ending in *-k, -g, -ch, -h* have *-u* at the end: *Radku, Olegu, Jindřichu, vrahu*.

BUT: *synu! manželí! anděli!*

člověk → *člověče!*, bůh → *bože!*

pán → *pane!*

The Vocative form of adjectives and possessive pronouns is the same as the Nominative form.

COMMENTS

¹ výtah-em, aut-em, tramvaj-í

- When we go by means of transport we use no preposition.

Čím jezdíš? Jezdím *autem, metrem, autobusem, taxikem, vlakem, letadlem, výtahem, tramvají, lodí.*

² parkoviště, letiště, v kavárně, ženě

Remember these combinations: *dě, tě, ně, bě, pě, vě, fě, mě.*

³ nádraží, náměstí

If a noun has the ending *-í*, the ending always stays long.

⁴ dítě (mládě)

Nouns ending in *-e* and meaning a baby human or a baby animal have a special form with the suffix *-t* in Gen., Dat., Loc. and Instr. case. For example *vnouče, batole, nemluvně, dvojče, kotě, štěně, tele, lvíče, hříbě, ptáče*, etc. plus *zvíře, děvče, prase, rajče, koště* and some else.

⁵ Kolega, policista, fotbalista, Honza

Masculine nouns ending in *-a*, which is a typical ending for the feminine gender, have feminine endings in Genitive, Accusative and Instrumental. For example: *turista, hokejista, specialista, žurnalista, houslista, hrdina* etc.

⁶ jeho and jejich

Possessive pronouns *jeho* and *jejich* are indeclinable.

⁷ učitel, ředitel, spisovatel, majitel

Masculine animate nouns with the ending *-tel* have a soft declension.

⁸ postel, kost, sůl

Feminine nouns ending in a consonant have a soft declension.

⁹ obchod-ě / obchod-u

A lot of inanimate masculine and neuter nouns can have two different endings in the Locative case. When we speak about a place we prefer to use the *-e* ending. When we speak about a thing as an object, we prefer to use the *-u* ending: *Jsmo ve městě. x Mluvíme o městě.*

A big group have only *-u* ending 1. borrowed substantivs: *ve filmu, na rentgeny, v oku*; 2. substantive ending in *-h, -ch, -k, -g, -r*: *ve výtahu, v únoru*; 3. majority of substantives ending in labial letters: *v Chebu, v ústavu*; 4. substantives of action: *v klidu, při nástupu*.

Some words what in Gen. case ending in *-a* have only *e/ě* for exam. *Londýn, kolo, místo.*

¹⁰ personal names

All personal names, hard and soft, placed at the end of the sentence have the *-ovi* ending.

Mluvíme o Tomáš-ovi. Mluvíme o David-ovi.

¹¹ pan-u

If a noun is not at the end of the sentence, a soft noun has the soft ending *-i*, a hard noun has the hard ending *-u*.

Mluvíme o *pan-u doktor-u Tomáš-i Svobod-ovi.*

Mluvíme o *pan-u doktor-u David-u Svobod-ovi.*

! Masculine nouns ending in *-a*, for example *kolega*, have only *-ovi*.

Mluvíme o *koleg-ovi Petr-u Svobod-ovi.*

¹² na letišti, na nádraží, na trhu

If there is a flat place or an important place we very often use the preposition *-na*. For example, *na univerzitě, na fakultě, na poště, na koleji, na náměstí, na nádraží, na letišti, na pláži, na moři, na koncertě, na Moravě, na trhu.*

¹³ píseň

Feminine nouns ending in *-eň (píseň)* or *-ev (láhev)* lose *-e* in Genitive, Dative, Local and Instrumental case: *píseň / láhev → bez písně / láhve, k písni / láhvi, o písni / láhvi, s písni / láhvi.*

¹⁴ část

Feminine nouns ending in *-st* (all nouns ending in *-st* are feminine, except host, most, prst,) + *noc, moc, nemoc, pomoc, velmoc, věc, řeč, myš, veš, lež, sůl, mysl, smrt, step, směs, obuv, mosaz, loď, zed', hrud', odpověď, oběť, pleť, paměť* and some else have *-i* ending in Genitive.

¹⁵ bez telefon-u

In Genitive there are some exceptions which have the ending *-a*:

Topography: *Egypt; Berlín, Beroun, Jeruzalém, Kyjev, Londýn, Milán, Mnichov, Náchod, Řím, Tábor; Karlín, Jičín; Rýn; Karlštejn.*

Time: (endings *-en* or *-ek* lost *-e*) *leden → ledna, únor, březen, duben, květen, červen, srpen, říjen; pondělěk → pondělka, úterek, čtvrtek, večer, dnešek, zítřek, včerejšek.*

Place: *domov, hřbitov, chlév, klášter, kostel, les, mlýn, ostrov, potok, rybník, sklep, tábor, venkov.*

Other: *chléb → chleba, jazyk, národ, oběd, ocet → octa, svět, zákon, život.*

Závěr

Cílem naší práce bylo navrhnout způsob prezentace koncovek některých ohebných slovních druhů s využitím velké homonymie pádových koncovek charakteristické pro slovanské jazyky.

Naše koncepce je určena všem zájemcům o češtinu bez ohledu na jejich mateřštinu. Všechny naše tabulky na základě homonymie pádových koncovek mají být stejně srozumitelné pro Slovanů a Neslovanů. Jedinou podmínkou využití naší metody je povinné užití zprostředkujícího jazyka.

Výsledkem našeho úsilí je celkem dvacet pět tabulek, z nichž je 21 pádových (6 českých pádů s výjimkou nominativu, 4 listy A4 pro každý pád z výjimkou vokativu, pro který je určen list jediný). Těchto 21 tabulek bylo cílem naší práce. Jejich nedílnou součástí je jeden list A4 s názvem Komentář (angl. Comments), na kterém jsou umístěny všechny potřebné informace ohledně obsahu těchto tabulek. Abychom ještě více zprůhlednili situaci s pádovými koncovkami, protože dílčí pádové tabulky jsou už poměrně podrobné, vytvořili jsme souhrnnou tabulku pádových koncovek, která je samozřejmě založena rovněž na bázi homonymie. Snažili jsme se přitom o co největší znázornění homonymie pádových koncovek, a proto jsou v ní představeny pouze nejběžnější koncovky. (Momenty potřebující komentář jsou rozebrány v dílčích pádových tabulkách.) Touto homonymní souhrnnou zjednodušenou tabulkou pádových koncovek pro pedagogické účely se má zahajovat seznámení s českou deklinací. Před těmito pádovými tabulkami jsou umístěny ještě dvě. První z nich, tabulka označená jako *Gender of nouns and their endings*, byla vytvořena jako pomůcka hlavně těm, kteří nemají ve své mateřštině rozdělení na rody, při určování správného rodu. Za ní je umístěna tabulka s názvem *České pády* (angl. *Czech cases*), která může být vynechána při výuce Slovanů, nikoli však při výuce Neslovanů. Je to seznam všech sedmi českých pádů s krátkou, ale výstižnou charakteristikou, seznamem nejčastějších prepozic používaných s tím kterým pádem a krátkou ukázkovou větou.

Původně bylo naším záměrem zpracovat pouze substantiva, adjektiva a posesivní zájmena. V průběhu lektorské činnosti jsme se přesvědčili, že student se neobejde bez zájmen osobních a také ukazovacích. Krátké ukázkové věty s předložkami byly rovněž přidány až na konci, neboť, jak jsme se mohli přesvědčit během ověřování našeho naší koncepce (tabulek), pouhý překlad předložky ještě nezaručuje její správné použití. V podstatě celý obsah druhé strany jakéhokoliv pádového bloku byl přidán jako poslední a obsahuje gramatické jevy, které

jsme původně neměli v plánu zpracovávat, ale které se postupně ukázaly jako důležité, bez nichž se student nedokáže obejít ani na předprahové úrovni.

Efektivita všech dvaceti pěti tabulek byla ověřena při individuální výuce studenta s mateřským jazykem angličtinou. V této magisterské práci jsou představeny finální verze tabulek, které vznikaly při aktivní spolupráci se studentem. Tato spolupráce vypadala následujícím způsobem. Vytvořili jsme verzi tabulky a předložili ji studentovi. Na základě jeho otázek a poznámek jsme předělávali tabulku tak (minimálně jednou), aby nová verze byla srozumitelná bez delšího vysvětlování. Největší počet verzí byl vytvořen pro vokativ, než se nám podařilo velký objem informací vtěsnat na jednu stranu. Krátké poznámky, které jsme podávali studentovi ústně, protože některé momenty (jako výjimky, dublety, pravidla užití některých koncovek a vkladných hlásek atp.) není možné zahrnout do schématu/tabulky, aniž by zůstala přehlednou, a musí být okomentovány, jsou zahrnuty v speciální kapitole nazvané *Komentář* (angl. *Comments*). Z tohoto důvodu je tato kapitola nedílnou součástí jednotlivých pádových tabulek.

Jako přílohu připojujeme studentovu odezvu ohledně naší metody.

Seznam použitých informačních zdrojů

- Beneš, E. a kol.: *Metodika cizích jazyků*. Praha: SPN 1970.
- Confortiová, H.: *Česká deklinace a konjugace pro cizince: (tabulky a příklady)*. Praha: Karolinum 2008. (4 vydání)
- Cvrček, V. a kol.: *Mluvnice současné češtiny*. Praha: Karolinum 2010.
- Čechová, M. a kol.: *Čeština – řeč a jazyk*. Praha: ISV 2000. (2. vyd.)
- Čermák, F.: *Jazyk a jazykověda*. Praha: Karolinum 2011. (4. doplněné vyd.)
- Čermák, F. a kol.: *Frekvenční slovník češtiny*. Praha: NLN 2004.
- Čermák, F. a kol.: *Frekvenční slovník mluvené češtiny*. Praha: Karolinum 2007.
- Dvořáková, G. – Houžvička, J. (eds.): *Gramatika ve výuce a testování cizích jazyků (včetně češtiny pro cizince). Sborník z mezinárodní konference v Poděbradech 23.–24. 6. 2015*. Praha: ÚJOP UK 2015.
- Hádková, M.: *Čeština z druhé strany aneb Čeština v roli jazyka nemateřského*. Ústí nad Labem: PF UJEP 2010.
- Hádková, M.: *Čeština jako cizí jazyk. Úroveň A1, podle "Společného evropského referenčního rámce pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme"*. Olomouc: Univerzita Palackého 2005.
- Hasil, J. (ed.): *Čeština jako cizí jazyk. Materiály ze IV. mezinárodního symposia o češtině jako o cizím jazyku*. Praha: ÚBS UK FF v Desk Top Publishing UK FF 2002.
- Hasil, J. (ed.): *Čeština jako cizí jazyk. Materiály z V. mezinárodního symposia o češtině jako cizím jazyku*. Praha: ÚBS UK FF ve spolupráci s Euroslavica 2008.
- Hasil, J. (ed.): *Čeština jako cizí jazyk. Materiály z VI. mezinárodního symposia o češtině v zahraničí*. Praha: ÚBS FF UK v nakladatelství Euroslavica 2012.
- Hasil, J. (ed.): *Čeština jako cizí jazyk. Materiály z VII. mezinárodního symposia o češtině jako cizím jazyku*. Praha: ÚBS UK FF v Euroslavica 2014.
- Hasil, J. (ed.): *Přednášky z 50. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Letní škola slovanských studií FF UK ve spolupráci s ISV 2007.
- Hasil, J. (ed.): *Přednášky z 51. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Letní škola slovanských studií FF UK v ISV 2008.

- Hasil, J. (ed.): *Přednášky z 52. běhu Letní školy slovanských studií*. Praha: Letní škola slovanských studií FF UK v Euroslavica 2009.
- Havránek, B. – Jedlička, A.: *Stručná mluvnice česká*. Praha, Fortuna 2002. (25. vyd.)
- Hendrich, J. a kol.: *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1988.
- Holá, L. – Bořilová, P.: *Nové deklinační vzory a postupy v komunikativní výuce češtiny jako cizího jazyka? Sborník VII. mezinárodní konference zástupců českých škol bez hranic a spolupracujících institucí, MZV ČR, 4. 8. 2015*.
- Holub, J.: *Čeština jako cizí jazyk: úroveň B2: podle "Společného evropského referenčního rámce pro jazyky: jak se učíme jazykům, jak je vyučujeme a jak v jazycích hodnotíme"*. Praha: MŠMT ČR 2005.
- Horálek, K.: *Úvod do studia slovanských jazyků*. Praha, Československá akademie věd 1962.
- Hrdlička, M.: *Předložky ve výuce češtiny jako cizího jazyka*. Praha: Karolinum 2000.
- Hrdlička, M.: *Cizí jazyk čeština*. Praha: ISV 2002.
- Hrdlička, M.: *Gramatika a výuka češtiny jako cizího jazyka. K prezentaci gramatiky českého jazyka v učebnicích češtiny pro cizince*. Praha: Karolinum 2009.
- Hrdlička, M.: *Kapitoly o češtině jako cizím jazyku*. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni 2010.
- Hrdlička, M.: *Čeština jako cizí jazyk pro 21. století*. In: Hasil, J. (ed.): *Čeština jako cizí jazyk. Materiály z VI. mezinárodního symposia o češtině v zahraničí*. Praha: ÚBS FF UK v nakladatelství Euroslavica 2012.
- Hronová, K.: *Čeština jako cizí jazyk*. Praha: 1993.
- Hudousková, A.: *Od analýzy k syntéze: jak typologie ovlivňuje L2*. In: Hasil, J. (ed): *Čeština jako cizí jazyk. Materiály ze VII. mezinárodního symposia o češtině jako cizím jazyku*. Praha: Univerzita Karlova v Praze 2014.
- Choděra, R.: *Didaktika cizích jazyků*. Praha: Academia 2006.
- Janíková, V.: *Výuka cizích jazyků*. Praha: Grada, 2011.
- Jelínek, J. – Bečka, J.– Těšitelová, M.: *Frekvence slov, slovních druhů a tvarů v českém jazyce*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1961.
- Janda, Laura A. – Townsend, Charles E.: *Czech*. München: Lincom Europa 2000.

Kutláková, M.: *Vzorové výrazy pro substantivní deklinaci substantiv ve výuce češtiny pro cizince*. In.: Hasil, J. (ed.): *Čeština jako cizí jazyk. Materiály z VII. mezinárodního symposia o češtině jako cizím jazyku*. Praha: ÚBS UK FF v Euroslavica, 2014.

Melichar, J. – Styblík, V.: *Český jazyk. Přehled učiva základní školy*. Praha, Fortuna 2005. (14. vyd.)

Podrápská, K.: *Poznámky k signální gramatice*. In *Cizí jazyky*, r. 47, 2003/2004, č. 4, s. 128 – 130.

Poldauf, I. – Šprunk, K.: *Čeština jazyk cizí: mluvnice češtiny pro cizince*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství 1968.

Průcha, J.: *Pedagogická encyklopedie*. Praha: Portál, 2009.

Richards, Jack C. – Rodgers, Theodore S.: *Approaches and methods in language teaching: a description and analysis*. Cambridge: Cambridge University Press, 2001.

Škodová, S. - Štindlová, B.: *Možnosti výuky gramatiky bez zprostředkovacího jazyka*. In.: Hádková, M. – Balowska, G. (eds.): *Písemné zkoušky z cizího jazyka a Společný evropský referenční rámec*. Praha – Ratiboř, 2007.

Škodová, S.: *Gramatika ve výuce češtiny jako cizího jazyka z pohledu moderních lingvistických přístupů*. In: Švrčinová M., Vlasáková Z. (eds.): *Gramatika ve výuce a testování cizích jazyků (včetně češtiny pro cizince) Sborník z mezinárodní konference 23. a 24. června 2015*. Poděbrady.

Tomancová, M. (ed.): *Sborník Asociace učitelů češtiny jako cizího jazyka*. Praha: Akropolis ve spolupráci s AUČCJ, 2015.

Ziková, M. – Caha, P.: *Princip synkretismu aneb Augiášův chlév české deklinace*. Linguistica Online, 2006.

Učebnice

Confortiová, H. – Cvejnovová, J. – Rajnochová, N.: *Чешский язык. Čeština pro rusky hovořící*. Praha, Leda 2013.

Čechová, E. – Remediosová, H. – Putz, H.: *Хотите говорить по-чешски? I - ů том. Chcete mluvit česky? I. díl*. Liberec, 1999 (2. vyd.)

Čechová, E. – Trabelsiová, H. – Putz, H.: *Do you want to speak Czech? I. Chcete mluvit česky? I. díl*. Liberec, 1997 (3. vyd.)

Froulíková, L.: *Zahrada českého jazyka*. Praha, Academia 2002.

- Heim, M.: *Contemporary Czech*. Columbus, Ohio, Slavica Publishers 1982.
- Holá, L.: *Czech Step by Step. A basic Course in the Czech Language for English Speaking Foreigners*. Praha, Fragment 2001 (dotisk 1. vyd.)
- Holá, L.: *New Czech Step by Step*. Praha: Akropolis 2008
- Holub, J.: *Czech for beginners : a short elementary course for English-speaking students of the Summer School of Slavonic Studies*. Jinočany: H&H 1991.
- Janda, Laura A. – Clancy, Steven J.: *The Case Book for Czech*. Bloomington, Slavica Publishers 2006.
- Mrověcová, L.: *Чешский язык для русскоговорящих. Čeština pro rusky mluvící*. Brno, Computer Press 2009.
- Naughton J.D.: *Colloquial Czech*. London and New York, Routledge & Kegan Paul 1987.
- Porák, J.: *Učebnice češtiny na základě ruštiny*. Praha: Univerzita Karlova, 1984. (4. přeprac. vyd.)
- Short, D.: *Czech. A Complete Course for Beginners*. London, Hodder and Stoughton 1993.
- Štindl, O.: *Easy Czech - elementary*. Akronym 2013.
- Широкова А.Г. – Адамец, П. – Влчек, Й. – Роговская Е.Р. *Чешский язык: Учебник для I и II курсов: Для студентов филол. спец. вузов*. Москва, Высшая школа 2003. (3-е изд.)
- Широкова А.Г. – Васильева В.Ф. – Евдичка А.: *Чешский язык*. Москва, МГУ 1990.

Elektronické zdroje

Internetová jazyková příručka

<http://www.sklonovani.cz>

<http://www.msmt.cz/mezinarodni-vztahy/referencni-urovne-pro-cestinu-jako-cizi-jazyk>

Příloha

Píseňský Prazdroj

12 July 2017

To Whom It May Concern

Varvara Ponomareva's Czech Teaching methods

Varvara has been teaching Czech to myself over the last few months. Over this period I have found her teaching methods extremely good for native English speakers.

Her methodology used to teach Czech (in particular for the Czech Cases) is better suited for foreigners than the standard Czech teaching methods. I have previously used a few other Czech teachers who tried to "force" the standard Czech teaching methods on myself. This did not work when the Czech grammar structure is so completely different to that of English.

I find that Varvara's tables, structure and methodology is far more intuitive for English speakers to grasp and understand. I value her approach and continue to find it useful as I progress with learning Czech.

Yours sincerely

David Udal

Finance Director